

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Foltýnová Nešporová

**Plán pedagogické podpory – analýza užití prvního stupně
podpůrných opatření na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph. D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Zuzana Foltýnová Nešporová

**Pedagogical support plan - analysis of the application of first level
support measures at ZŠ Brno, Horácké náměstí 13**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph. D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 18. června 2020

Zuzana Foltýnová Nešporová

Poděkování

Děkuji doc. PaedDr. Marii Kocurové, Ph. D. za odborné vedení této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se snaží zjistit, zda je na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 optimálně nastaven a využíván systém včasné intervence pro žáky ohrožené rizikem školního neúspěchu, který by měl zahrnovat diagnostiku, metodicky podloženou podporu a pravidelnou evaluaci. Teoretickým východiskem pro výzkum je vymezení jednotlivých podpůrných opatření s důrazem na podpůrná opatření prvního stupně, zejména pak na plán pedagogické podpory.

Klíčová slova

inkluzivní vzdělávání, kvalitativní výzkum, plán pedagogické podpory, podpůrná opatření, podpůrná opatření prvního stupně, speciální vzdělávací potřeby

Annotation

The bachelor thesis tries to find out whether the system of early intervention for pupils at risk of school attendance is optimally set and used at ZŠ Brno, Horácké náměstí 13. The system includes diagnostics, methodological support and regular evaluation. The theoretical basis for the research is the definition of individual support measures with emphasis on first level support measures, especially the pedagogical support plan.

Keywords

inclusive education, qualitative research, pedagogical support plan, support measures, first level support measures, special educational needs

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 PODPŮRNÁ OPATŘENÍ	11
1.1 Obecná charakteristika podpůrných opatření	11
1.2 Systém podpůrných opatření	13
1.3 Zásady poskytování podpory v rámci podpůrných opatření	15
2 PRVNÍ STUPEŇ PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ	17
2.1 Charakter podpory v prvním stupni podpůrných opatření	17
2.2 Východiska pro stanovení podpory v prvním stupni podpůrných opatření	18
2.3 Podmínky pro zajištění podpory v prvním stupni podpůrných opatření	20
2.4 Oblasti podpory v prvním stupni podpůrných opatření	21
3 PLÁN PEDAGOGICKÉ PODPORY	24
3.1 Vymezení plánu pedagogické podpory	24
3.2 Obsah plánu pedagogické podpory	25
3.3 Vliv plánu pedagogické podpory na žáka a jeho okolí	26
3.4 Vyhodnocení plánu pedagogické podpory	28
PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	29
4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	29
4.2 Technika sběru dat	30
4.3 Výzkumný vzorek	31
5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	37
5.1 Analýza dat	37
5.1.1 Etické aspekty výzkumu	37
5.1.2 Analýza dokumentů	38
5.1.3 Analýza dat získaných pozorováním	39
5.1.4 Analýza dat získaných z rozhovorů	41
5.2 Vyhodnocení výzkumných otázek	43
5.3 Shrnutí výzkumného šetření	47
ZÁVĚR	50

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
SEZNAM ZKRATEK.....	54
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	55
SEZNAM PŘÍLOH.....	56

ÚVOD

„Měli bychom mít právo na vzdělávání podle svých kompetencí a potřeb.“

Sukavich Rangsitpol¹

V průběhu života nás ovlivňuje mnoho faktorů. Jedním z nich je i vzdělávání, které určitým způsobem zasahuje do života každého jedince a ovlivňuje jeho budoucí uplatnění. Vzdělávání je složitý proces, který nám umožňuje všestranný rozvoj – přináší nové poznatky, dovednosti i znalosti, umožňuje budovat žádoucí prosociální postoje, rozvíjí naše kompetence, dává nové možnosti. Není však samozřejmé. My sami musíme vyvinout snahu a aktivně se na něm podílet.

České školství má poměrně dlouhou tradici, neustále se vyvíjí, reflektuje nové vzdělávací proudy a stává se velmi diskutovaným tématem. V posledních letech došlo v českém vzdělávacím systému k mnoha změnám, které směřují k celosvětovému trendu, jímž je inkluzivní vzdělávání. Inkluzivní vzdělávání, spočívající ve společném vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí intaktních, vyvolává bouřlivé debaty, má své zastánce i odpůrce. A jen čas ukáže, zda bude inkluze přínosem či nikoliv. Faktem však je, že právo na rovný přístup ke vzdělání je základním lidským právem daným Listinou základních lidských práv a svobod, které nemůže být nikomu odepřeno.

Naše výchozí podmínky a předpoklady nejsou stejné. Ani cesta, po níž se vydáme, nebude stejná. Ale stejný by měl být náš cíl, a to dosáhnout svého maximálního možného rozvoje. Tedy takového rozvoje, který bude reflektovat naše možnosti a potřeby a zkvalitní náš život. A k tomu může inkluzivní vzdělávání dopomoci, protože v životě každého člověka může nastat okamžik, kdy potřebuje pomoc a podporu. Někteří z nás

¹ Sukavich Rangsitpol citát - „Měli bychom mít právo na vzdělání podle svých kompetencí a ... | Citáty slavných osobností. *Citáty slavných osobností: Největší sbírka citátů, myšlenek a aforismů* [online]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/1973392-sukavich-rangsitpol-meli-bychom-mit-pravo-na-vzdelani-podle-svych-komp/>.

více, jiní méně. Proto je důležité, aby zde fungoval efektivní systém podpory. Systém založený na respektu k odlišnostem i individualitě a kladoucí důraz na spolupráci.

Inkluzivní vzdělávání však klade zvýšené nároky na všechny jeho účastníky. Děti v průběhu výchovně-vzdělávacího procesu získávají čím dál více znalostí, musejí se vypořádat s množstvím složitých situací, čelí hrozbám moderní doby. Pedagogové potřebují neustále prohlubovat své odborné kompetence, musí zvládnout mnohdy náročnou administrativu, jsou vystaveni tlaku rodičů a veřejnosti. Na školní a národní úrovni je pak nutné vytvořit propracovaný a ucelený systém inkluzivního vzdělávání, který zahrnuje celou jeho organizaci a zajištění. To sebou nese také potřebu vytváření legislativních i metodických dokumentů zajišťujících uvedení jednotlivých strategií do praxe.

Je tedy zřejmé, že se jedná o složitý proces, který je nutné neustále rozvíjet a posouvat dále. Protože jediné tak bude možné reagovat na všechny změny ve společnosti a nastavit efektivní systém vzdělávání pro všechny bez rozdílu.

Bakalářská práce je členěna na dvě části – teoretickou a empirickou. Teoretická část stručně vymezuje teoretická východiska pro samotný výzkum. Charakterizuje podpůrná opatření legislativně zakotvená v českém vzdělávacím systému a podrobněji vymezuje podpůrná opatření prvního stupně, která představují nejnižší stupeň podpory a jsou plně v kompetenci škol. V neposlední řadě se pak zabývá vymezením, obsahem a vyhodnocením plánu pedagogické podpory jako jednoho z prostředků podpory v rámci podpůrných opatření prvního stupně. V empirické části je pak představen samotný výzkum, jehož hlavním cílem je zjistit, zda na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 efektivně funguje systém včasné intervence pro žáky ohrožené rizikem školního neúspěchu, který zahrnuje pravidelnou diagnostiku, následnou podporu a evaluaci užitých prostředků, metod a forem práce. Výzkumné šetření probíhalo prostřednictvím kvalitativního výzkumu, kdy byla využívána zejména technika rozhovorů, přímého pozorování a obsahové analýzy dokumentace sledovaných žáků.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PODPŮRNÁ OPATŘENÍ

1.1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

Společnost v celosvětovém kontextu prochází celou řadou změn a musí reagovat na mnoho nových trendů. Tyto vlivy jsou patrné ve všech odvětvích lidského konání, ani oblast vzdělávání není výjimkou. Vzdělání zaujímá důležitou úlohu v životě každého z nás, protože ovlivňuje naši životní úroveň a sociální postavení. Proto je již dnes právo na vzdělání garantováno celou řadou mezinárodních lidskoprávních úmluv (například Listina základních lidských práv a svobod, Úmluva o právech dítěte nebo Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech). To znamená, že v primárním školství je zaručeno bezplatné a povinné vzdělávání, sekundární a terciární by pak mělo být dostupné. Součástí práva na vzdělávání je také tzv. svoboda vzdělávání, která zaručuje vzdělávání v souladu s vlastním přesvědčením a nepodjatost výuky. Aby však bylo možné právo na vzdělání naplnit, musí existovat takový vzdělávací systém, který je dostupný, přijatelný a adaptabilní.²

Pro české školství je, kromě mezinárodních úmluv, stěžejním dokumentem také zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon v § 2, odstavci 1, písmenu a) říká, že vzdělání je založeno na zásadách „*rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana*“, ve stejném odstavci písmenu b) zároveň klade důraz na „*zohledňování vzdělávacích potřeb jedince*“.³

² KNITL, Jirí. *Bohouš a Dáša za lidská práva*. Praha: Člověk v tísni, c2008. ISBN 978-80-86961-52-1.

³ ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561/zneni-20190215>.

Poukazuje tedy na to, že každý jedinec má určité vzdělávací potřeby, které mohou mít značně individuální charakter. Tuto individualitu zákon označuje jako speciální vzdělávací potřeby a v § 16 pojednává o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných. V odstavci 1 říká, že „*dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských subjektech odpovídajících zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením*“.⁴

Cílem těchto podpůrných opatření je podpořit práci pedagoga s žákem, který potřebuje nějakým způsobem upravit své vzdělávání, přičemž míra této potřeby může být různá. Jejich úkolem je především kompenzovat u žáka podmínky ke vzdělávání, které mohou být zapříčiněny problémy ve vzdělávání či chování, nepřípravou na školu, zdravotním stavem či sociálním statutem.⁵

A ač se zákon vyhýbá dělení žáků na základě nějaké diagnózy, v mnoha odborných zdrojích se s takovou kategorizací setkáme, jelikož může v mnohém usnadnit pedagogickou diagnostiku a poskytnout základní představu o potížích konkrétního žáka. Pro tuto práci bylo vybráno rozdělení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami dle Michalíka, Mončeka a Baslerové, které odpovídá situaci na běžných základních školách. Ti žáky dělí následovně:

- **Žáci s potřebou podpory z důvodu zdravotního stavu** – žáci s tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, žáci s lehkým mentálním postižením, žáci

⁴ Tamtéž

⁵ Národní ústav pro vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Copyright ©2011-2020 [cit. 17.01.2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/>.

s kombinovanými vadami, žáci se zdravotním oslabením, dlouhodobě nemocní žáci.

- **Žáci s vadami řeči** – žáci s afázií, dysfázií, dysartrií, dyslálií, mutismem atd.
- **Žáci se specifickými poruchami učení, pozornosti a chování** – žáci s poruchami učení (dyslexie, dysortografie, dysgrafie, dyskalkulie, dysmúzie, dyspinxie, dyspraxie), poruchami pozornosti (ADD, ADHD), poruchami chování (agresivita, nerespektování sociálních norem, neschopnost udržovat sociální vztahy).
- **Žáci z odlišných životních a kulturních podmínek** – žáci s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, žáci pocházející z prostředí s nižším sociálním statutem, žáci s odlišným mateřským jazykem.
- **Žáci nadaní a mimořádně nadaní, pokud mají přidružené speciální vzdělávací potřeby** – žáci s tzv. dvojí výjimečností (k nadání v jedné či více oblastech je přidružena také speciální vzdělávací potřeba).⁶

1.2 SYSTÉM PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

Postup pro zajištění podpory žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve vzdělávání upravuje vyhláška 248/2019 Sb., kterou se mění vyhláška 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných a vyhláška 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Stěžejním bodem je individuální práce učitele s žáky, pravidelná pedagogická diagnostika žáků a poskytnutí včasné intervence. Díky tomu, že školy mohou v případě mírnějších obtíží podporu realizovat samy, odlehčuje se poradenským zařízením, jejichž odborná činnost následuje až poté, co se dosavadní opatření ukáží jako nedostatečná. Vyhláška rovněž vymezuje jednotlivá podpůrná opatření a podle organizační a finanční náročnosti je rozděluje do pěti stupňů, přičemž jednotlivá opatření lze kombinovat. Realizace podpůrných opatření prvního stupně je zcela v kompetenci škol, uskutečňování podpůrných opatření druhého až pátého stupně je vázáno na doporučení školského poradenského zařízení.

⁶ MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. *Podpůrná opatření ve vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, [2015]. ISBN 978-80-87456-57-6.

1. stupeň slouží k dlouhodobé podpoře žáků při výskytu mírných obtíží ve vzdělávání (např. pomalejší tempo práce, drobné obtíže ve čtení, psaní, počítání, problémy se zapomínáním, snížená míra pozornosti apod.). Podpora je realizována jednotlivými pedagogy za použití běžných prostředků a metod. Ve své podstatě se jedná o aplikaci obecných didaktických zásad doplněných o intenzivnější individuální působení na konkrétního žáka. U podpůrných opatření prvního stupně je třeba klást důraz na prevenci a následnou včasnou intervenci. Rovněž je nutné si uvědomit, že rozhodující úlohu nehraje pouze škola a pedagogové, ale také rodina, se kterou je vhodné navázat od počátku spolupracující vztah. Pro realizaci podpůrných opatření prvního stupně není navýšen finanční normativ, jsou tedy hrazena z rozpočtu školy.

2. stupeň je určen pro žáky, kteří potřebují lehkou míru podpory, a to z důvodu funkčního oslabení (např. opožděný vývoj, odlišné kulturní prostředí, problémy v počáteční schopnosti učit se a připravovat se na školní práci, nadáním, specifickými poruchami učení a chování, mírným oslabením sluchových nebo zrakových funkcí, mírnými řečovými vadami, oslabením dorozumívacích schopností). Při kompenzaci potíží jsou využívány speciální i kompenzační pomůcky, doporučují se také předměty speciálně-pedagogické péče. Je nutná úprava obsahu vzdělávání v dílčích oblastech, avšak obvykle není třeba měnit výstupy vzdělávání. Ve druhém stupni je již vypracováván individuální vzdělávací plán, který vychází ze školního vzdělávacího plánu dané školy a reflektuje individuální potřeby žáka.

3. stupeň odpovídá střední podpoře žáka. Při vzdělávání takového žáka jsou nutné úpravy metod práce, její organizace i průběhu vzdělávání, úpravy školního vzdělávacího programu a hodnocení žáka. Vzdělávací potřeby jsou ovlivněny závažnými specifickými poruchami učení, poruchami chování, řečovými vadami těžšího stupně, poruchami autistického spektra, lehkým mentálním postižením, zrakovým a sluchovým postižením, tělesným postižením nebo například neznalostí vyučovacího jazyka. Od tohoto stupně podpůrných opatření je také možné využít pomoci dalšího pedagogického pracovníka, nejčastěji asistenta pedagoga.

4. stupeň vyžaduje významné úpravy jak v metodách, organizaci a obsahu vzdělávání, tak i výstupů ze vzdělávání. Podpůrná opatření tohoto stupně jsou určena zejména pro žáky se závažnými poruchami chování, se středně těžkým a těžkým

mentálním postižením, s těžkými zrakovým nebo sluchovým postižením, se závažnými vadami řeči, s poruchami autistického spektra, se závažným tělesným postižením. Pro podporu výuky se uplatňují prostředky augmentativní a alternativní komunikace.

5. stupeň představuje nejvyšší možnou podporu. Veškeré úpravy ve vzdělávání jsou zaměřeny na podporu rozvoje schopností a dovedností žáka a kompenzaci důsledků jeho zdravotního postižení. Je určen výhradně žákům s nejtěžšími stupni zdravotních postižení, zpravidla souběžným postižením více vadami. Vzdělávání žáka v tomto stupni podpory vyžaduje úpravu pracovního prostředí a využití podpory dalšího pedagogického pracovníka. Výuka je nejčastěji zajišťována speciálními pedagogy.⁷

1.3 ZÁSADY POSKYTOVÁNÍ PODPORY V RÁMCI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

Při poskytování podpory v rámci podpůrných opatření stojí na prvním místě potřeby a zájmy daného žáka. Veškeré zvolené metody a postupy by měly vést k jeho celkovému rozvoji. Důležité je také včasné zahájení podpory, neboť čím dříve jsou potíže zachyceny, tím efektivnější může být jejich odstranění.

Aby mohl systém podpůrných opatření efektivně fungovat na různých typech škol, bylo zapotřebí popsat, utřídit a vyhodnotit veškeré získané poznatky a zkušenosti v oblasti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Ty jsou obsaženy v Katalogu podpůrných opatření, který také stanovuje zásady a principy, jimiž by se poskytování podpory v rámci podpůrných opatření ve vzdělávání mělo řídit. Mezi tyto principy a zásady řadíme:

⁷ VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení. 2.*, přepracované a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0378-2.

ČESKO. Vyhláška 248/2019 Sb. ze dne 10. září 2019, kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2019, částka 106. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-248>.

- **Spravedlnost, nediskriminace a rovný přístup**
Zásada vyplývající ze základních právních norem (Listina základních práva svobod, Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, školský zákon a související předpisy) i obecných pedagogických a speciálně-pedagogických zásad.
- **Odbornost a kvalita**
Podpůrná opatření respektují mezinárodní normy, standardy a metodická doporučení dané pro vzdělávání.
- **Efektivita a dostupnost**
Vydání Katalogu podpůrných opatření spolu s klasifikací jednotlivých podpůrných opatření přineslo zjednodušení v oblasti určování podpory a možnost efektivnějšího financování.
- **Jednotný přístup**
Katalog podpůrných opatření umožňuje školám zajištění jednotné podpory žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Měly by tak být usnadněny přechody žáků mezi jednotlivými školami.
- **Metodické vedení**
Katalog podpůrných opatření poskytuje návody a inspiraci pro pedagogickou činnost, aniž by omezoval vlastní iniciativu. Zároveň však poukazuje na zásady poskytování podpůrných opatření a zmiňuje rizika v případě jejich neposkytnutí.
- **Kontinuita a spolupráce**
Podpůrná opatření zohledňují zkušenosti mnoha speciálních pedagogů, a to jak těch ze speciálních škol, tak i z hlavního vzdělávacího proudu.
- **Rozvoj a otevřenost**
Katalog podpůrných opatření je otevřeným systémem a počítá se s jeho doplňováním podle aktuálních vzdělávacích potřeb.⁸

⁸ MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. *Podpůrná opatření ve vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, [2015]. ISBN 978-80-87456-57-6.

2 PRVNÍ STUPEŇ PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

2.1 CHARAKTER PODPORY V PRVNÍM STUPNI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

Podpůrná opatření v prvním stupni by měla vyrovnávat mírnější obtíže žáků ve vzdělávání. Na základě vyhlášky č. 248/2019 Sb. mohou být přiznána žákovi s obtížemi ve vzdělávání, žákovi s obtížemi v chování nebo žákovi s kombinací obou. Jejich zprostředkování a realizace je plně v kompetenci školy. Jedná se o taková opatření, která je možné zrealizovat pomocí prostředků, které má škola běžně k dispozici. Podpůrná opatření prvního stupně totiž nemají normovanou finanční náročnost. Pedagogové ve spolupráci se školními poradenskými pracovníky by tedy měli nastavit takový vzdělávací plán, který optimálně podpoří žáka ohroženého rizikem školního neúspěchu. Je důležité zdůraznit, že navržené postupy neslouží jako podpora pouze samotnému žákovi, nýbrž i jeho okolí. Ať už to je rodina žáka, která si mnohdy neví rady s domácí přípravou a je tedy žádoucí jim v této oblasti pomoci, nebo samotní učitelé, kteří tak mají možnost problematiku konzultovat s dalšími odborníky a získat odlišný pohled. A pokud navržené podpůrné způsoby splňují svůj účel, pak mohou být žákovi poskytovány po celou dobu vzdělávání.⁹

V praxi by to mělo fungovat tak, že pedagog provádí v rámci běžné výuky celé třídy průběžnou diagnostiku žáků, díky které může odhalit děti potenciálně ohrožené rizikem školního neúspěchu. Těmto dětem by potom měl věnovat více pozornosti a cílenou individuální podporu na pedagogické úrovni. Škola také může vypracovat plán pedagogické podpory, který vymezí míru a rozsah potřebné podpory žáka. Ať už je plán

⁹ MRÁZKOVÁ, Jana a Jana ZAPLETALOVÁ. *Metodika pro nastavování podpůrných opatření ve školách ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2016. ISBN 978-80-7481-085-5.

ČESKO. Vyhláška 248/2019 Sb. ze dne 10. září 2019, kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2019, částka 106. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-248>.

pedagogické podpory zpracován nebo ne, má škola povinnost průběžně vyhodnocovat průběh podpory v prvním stupni podpůrných opatření. Nejpozději do tří měsíců od jejího zahájení musí zhodnotit, zda zvolené postupy vedou ke stanoveným cílům. Pokud podpůrná opatření prvního stupně nevedou k požadovaným výsledkům, je zákonným zástupcům žáka doporučena návštěva v některém z poradenských pracovišť. Tam jsou provedena potřebná vyšetření a stanoven další postup.¹⁰

2.2 VÝCHODISKA PRO STANOVENÍ PODPORY V PRVNÍM STUPNI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

Má-li být podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami účinná, je třeba znát veškeré okolnosti, které mohou mít vliv na výsledky jejich vzdělávání. Jak zmiňuje Janderková, „učitel musí jednoduše dítě nejprve poznat, aby ho mohl adekvátně rozvíjet“.¹¹ A k tomu slouží pedagogická diagnostika. Mrázková uvádí, že „pedagogická diagnostika, ať už ji provádí učitel, školní speciální pedagog či školní psycholog, je základním východiskem pro stanovení podpůrných opatření ve škole. Jejím cílem není stanovování diagnóz, ale navržení konkrétních intervenčních opatření, která vychází z konkrétních popisů obtíží a dalších zjištění.“¹² Přinosilová dodává, že v rámci pedagogické diagnostiky je třeba zkoumat osobnost žáka, jeho rozumové schopnosti, postoje, psychický a zdravotní stav. Dále jeho školní prostředí s důrazem na klima třídy

¹⁰ ČESKO. Vyhláška 248/2019 Sb. ze dne 10. září 2019, kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2019, částka 106. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-248>.

¹¹ JANDERKOVÁ, Dita. *Pedagogická diagnostika a vybrané problémy na 1. stupni ZŠ*. Praha: Raabe. Dobrá škola, 2018. s. 7. ISBN 978-80-7496-389-6.

¹² MRÁZKOVÁ, Jana a Jana ZAPLETALOVÁ. *Metodika pro nastavování podpůrných opatření ve školách ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2016. s. 37. ISBN 978-80-7481-085-5.

a složení třídního kolektivu. A v neposlední řadě rovněž rodinné prostředí a pedagogickou práci učitele.¹³

Je tedy nesporné, že pedagogická diagnostika je složitým a dlouhodobým procesem, který je možné rozčlenit do několika fází. Ty se mohou různě prolínat, avšak na počátku by vždy měla být položena diagnostická otázka, zvoleny metody získávání informací a stanoveny způsoby jejich vyhodnocování. Jedině takový postup povede k zodpovězení diagnostické otázky a tím i ke stanovení diagnózy a následné prognózy.¹⁴

Z metod, které jsou nejčastěji využívány pro pedagogickou diagnostiku v prostředí běžné školy, jsou to především:

- **Pozorování**, které je v pedagogické diagnostice chápáno jako plánované a cílevědomé sledování předem určeného objektu, jehož cílem je sběr dat, jejich analýza a vyhodnocení. Pozorování by mělo vést k formulování hypotéz ve vztahu k vzdělávanému.
- **Rozhovor** je metodou založenou na přímé interakci mezi pedagogem a dotazovaným. Prostřednictvím vhodně položených otázek může pedagog získat větší množství informací, včetně těch důvěrnějších.
- **Testování** nám může poskytnout představu o úrovni žákových vědomostí, jeho myšlenkových pochodech a schopnosti aplikovat získané znalosti. Rovněž plní funkci srovnávací.
- **Zkoušky**, stejně jako testy, jsou dobrým vodítkem pro ověření získaných znalostí a dovedností. Navíc nám dávají možnost ověření úrovně kognitivních a vyjadřovacích schopností.

¹³ PŘINOSILOVÁ, Dagmar. *Diagnostika ve speciální pedagogice v období školního věku*. In: BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Strategie vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním prostředí základní školy: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2016. ISBN 978-80-7315-255-0.

¹⁴ JANDERKOVÁ, Dita. *Pedagogická diagnostika a vybrané problémy na 1. stupni ZŠ*. Praha: Raabe. Dobrá škola, 2018. ISBN 978-80-7496-389-6.

- **Anamnéza** poskytuje životopisné údaje, na jejichž základě je možné komplexní posouzení osobnosti žáka. Nejčastěji je využívána anamnéza rodinná, osobní a školní.
- **Analýza výsledků činnosti** zkoumá v určitém časovém horizontu výsledky žákovské činnosti, a to jak písemné, tak i grafické. Je proto vhodné vytvářet s žáky tzv. žákovské portfolio, v němž budou zakládány písemné práce, výkresy, výrobky, zprávy učitelů a rodičů atd.

K doplnění pedagogické diagnostiky se využívá také kazuistika, která se zabývá konkrétním jedincem od doby výskytu potíží až po současnost a popisuje veškeré zjištěné skutečnosti, které by mohly mít vliv na jeho výchovně-vzdělávací proces.¹⁵

2.3 PODMÍNKY PRO ZAJIŠTĚNÍ PODPORY V PRVNÍM STUPNI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

Pro zajištění úspěšnosti celého vzdělávacího procesu a poskytování efektivní podpory v rámci podpůrných opatření je důležité dodržet některé podmínky. Ty se týkají následujících oblastí:

- **Osobnost pedagoga**
Tato oblast předpokládá, že je pedagog obeznámen s obecnými didaktickými zásadami a je schopen je využívat v praxi. Dále se očekává, že ovládá různé vyučovací metody a adekvátně je volí dle potřeb konkrétních žáků. Pro poskytování podpory v rámci podpůrných opatření prvního stupně je také nezbytné, aby pedagog prováděl pravidelnou pedagogickou diagnostiku, na jejímž základě pak může poskytnout účinnou podporu. S tím potom souvisí i potřeba evaluace a autoevaluace.

¹⁵ PŘINOSILOVÁ, Dagmar. *Diagnostika ve speciální pedagogice v období školního věku*. In: BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Strategie vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním prostředí základní školy: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2016. ISBN 978-80-7315-255-0.

- **Intervize pedagogických pracovníků**

Podpora žáků s potřebou podpůrných opatření může být kvalitativně zvýšena prostřednictvím vzájemných konzultací pedagogických pracovníků, při nichž mohou sdílet své zkušenosti, postřehy a poznatky. Tyto intervize jsou rovněž prostředkem pro získání zpětné vazby a napomáhají včasnosti intervence.

- **Podpora vedení školy**

Vedení školy je důležitým článkem při poskytování podpůrných opatření, neboť jeho úkolem je vytvoření celkové koncepce školy s její filozofií. Nastavuje komunikační mechanismy uvnitř školy i při jednání s veřejností.

- **Materiální zajištění**

Jelikož pro zajištění podpůrných opatření prvního stupně obvykle nejsou zapotřebí žádné speciální pomůcky, jsou případné pomůcky pokryty z běžného rozpočtu škol a záleží tedy na jejich konkrétních možnostech. Někdy je také možné využít k pořízení výukových pomůcek různých projektů a grantů nebo si pomůcky vyrobit.¹⁶

2.4 OBLASTI PODPORY V PRVNÍM STUPNI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

Katalog podpůrných opatření popisuje jednotlivé oblasti speciálně-pedagogické podpory, v nichž mohou být nezbytné úpravy ve vzdělávání realizovány. Tyto oblasti na sebe navzájem navazují, prolínají se a umožňují konkretizaci individuálních potřeb jednotlivých žáků.

- **Organizace výuky** zahrnuje všechna opatření organizačního charakteru, která vedou k efektivnímu vzdělávacímu procesu. Konkrétně se může jednat o režimové úpravy výuky, a to jak v čase, tak i prostoru (relaxační přestávky,

¹⁶ Národní ústav pro vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Copyright ©2011-2020 [cit. 17.01.2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/>.

uspořádání prostoru pracovního místa i celé třídy, snížení počtu žáků ve třídě, zasedací pořádek, mimoškolní aktivity).

- **Modifikace vyučovacích metod a forem** vychází z obecných didaktických zásad a principů, které upravuje pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Zvolený výukový styl musí odrážet aktuální dění a potřeby třídy, stejně jako individuální potřeby jednotlivců. V rámci této oblasti je vhodné využívat různé typy učení jako je strukturalizace, vizualizace, kooperativní nebo aktivní styl učení. V této souvislosti je třeba zdůraznit také podporu motivace, která je základem pro dosažení stanovených cílů.
- **Intervence** označuje veškeré speciálně-pedagogické a psychologické zásahy vedoucí k prospěchu žáka i jeho edukačního a sociálního prostředí. Podpůrná oblast se zaměřuje na spolupráci rodiny a školy. Její součástí je však i rozvoj jazykových kompetencí dítěte a specializované metody a postupy, jimiž jsou intervenční, terapeutické, reedukační a rehabilitační techniky.
- **Pomůcky** zahrnují veškeré prostředky určené pro výuku a učení, které umožňují vizualizaci a interaktivitu, a tím podporují u žáků motivaci k učení a pochopení vyučovaného tématu. Radíme sem didaktické pomůcky, speciální didaktické pomůcky, kompenzační a reedukační pomůcky.
- **Úpravy obsahu vzdělávání** jsou úpravou obsahu či rozsahu jedné nebo více vzdělávacích oblastí daných školním vzdělávacím plánem tak, aby lépe vyhovovaly konkrétnímu žákovi.
- **Hodnocení** klade důraz na komplexnost hodnotícího procesu, který by měl plnit především motivační funkci.
- **Příprava na výuku** může pomoci kompenzovat některá funkční oslabení. Lze ji vykonávat ve školním nebo domácím prostředí, avšak vždy je třeba dbát na individuální možnosti žáka, aby nedošlo k jeho přetěžování.
- **Podpora sociální a zdravotní** zahrnuje veškeré prostředky, které mají za úkol pomoci žákům se zdravotními potížemi, specifickými stravovacími potřebami, žákům se zvýšenými nároky na osobní hygienu nebo například žákům s potřebou osobní asistence.

- **Práce s třídním kolektivem** je založena na vytváření pozitivního klimatu ve třídě tak, aby bylo dosaženo podnětného prostředí pro vzdělávání všech žáků bez rozdílu.
- **Úprava prostředí** využívá všechny dostupné prostředky a postupy napomáhající efektivnímu vzdělávání, konkrétně se jedná zejména o rozsáhlejší stavební úpravy, které vedou k odstraňování bariér.¹⁷

¹⁷ Katalog podpůrných opatření. *Katalog podpůrných opatření* [online]. Copyright © 2015 [cit. 17.02.2020]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/>.

3 PLÁN PEDAGOGICKÉ PODPORY

3.1 VYMEZENÍ PLÁNU PEDAGOGICKÉ PODPORY

Plán pedagogické podpory byl jako dokument legislativně zakotven ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Ta stanovovala i jeho pevně daný obsah a strukturu. S účinností od 1. ledna 2020 byla ale tato vyhláška novelizována. Novelizovaná vyhláška č. 248/2019 Sb. reaguje na poznatky získané v praxi a jejím cílem je snížit administrativní zátěž při zavádění podpůrných opatření. To sebou pro školy nese mimo jiné také zrušení povinnosti vytvářet plán pedagogické podpory. Původní záměr, vyrovnávat za pomoci podpůrných opatření podmínky pro vzdělávání, však zůstává nezměněn. Školy sice nemusí zpracovávat plán pedagogické podpory, vyhláška jim ale stanovuje povinnost evidovat ve školní matrice způsob plnění jednotlivých podpůrných opatření, aby tato mohla být průběžně vyhodnocována.¹⁸

Plán pedagogické podpory tak může být pro mnohé školy stále užitečným nástrojem. Je stručně a přehledně zpracován v písemné podobě, což mu zaručuje trvalý charakter. Obsahuje konkrétní a relevantní informace o žákovi, stručný popis jeho obtíží, stanovuje cíle, kterých by mělo být ve vzdělávání dosaženo. Jeho součástí by měl být i návrh metod výuky, organizace výuky, hodnocení žáka a vymezení pomůcek. Pro učitele představuje plán ucelený přehled dosavadní práce se žákem a umožňuje jim lépe naplánovat další postup. Není to však jen škola, která má vliv na vzdělávání žáka, důležitou roli zde hraje i jeho rodina. Právě na ní spočívá podpora žáka při domácí přípravě, emoční podpora a motivace, stejně jako podílení se na nastavování podpůrných opatření ve škole. Pro mnohé rodiče může být písemné sdělení o vzdělávání jejich dítěte přehlednější a umožní jim lépe pochopit celou situaci a adekvátně na ni reagovat. Proto je velmi důležité, aby byl od počátku nastaven kladný vztah a vzájemná spolupráce mezi školou a rodinou. V neposlední řadě může být plán pedagogické podpory impulsem pro návštěvu školského poradenského zařízení.¹⁹

¹⁸ MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 10.02.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>.

¹⁹ Národní ústav pro vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Copyright ©2011-2020 [cit. 17.01.2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/>.

3.2 OBSAH PLÁNU PEDAGOGICKÉ PODPORY

Jak již bylo zmíněno, plán pedagogické podpory je stručným popisem všech obtíží žáka při vzdělávání a předkládá návrh postupů, které by tyto obtíže měly zmírnit nebo zcela odstranit. Vymezuje změny v oblasti metod a organizace výuky i hodnocení žáka. Také stanovuje cíle vzdělávacího procesu a způsob jejich vyhodnocování. Současná vyhláška č. 248/2019 Sb. nekonkretizuje podobu plánu pedagogické podpory, v návaznosti na praktickou část bakalářské práce je proto v teoretické části využito členění dle vyhlášky č. 27/2016 Sb., která jej logicky strukturuje takto:

- **Charakteristika žáka a jeho obtíží** stručně popisuje důvody, které vedly k sestavení PLPP. Dále se zde uvádí veškeré skutečnosti, které vyplynuly z pedagogické či pedagogicko-psychologické diagnostiky, výčet silných a slabých stránek žáka, zhodnocení zdravotního stavu a další okolnosti, které by mohly mít vliv na stanovení vhodných podpůrných procesů.
- **Cíle PLPP** zahrnují přesně stanovené a ověřitelné cíle rozvoje žáka, kdy vycházíme z údajů uvedených v jeho charakteristice.
- **Podpůrná opatření ve škole** obsahují konkrétní postupy a úpravy v jednotlivých oblastech podpory:
 - **Metody výuky** kladou důraz na aktivizaci a motivaci žáka, rozvíjí jeho pracovní návyky a zohledňují individuální potřeby a specifika. Veškeré použité metody se snaží rozvíjet kognitivní funkce. Patří sem například respektování pomalejšího pracovního tempa, častější zpětná vazba, podpora různých výukových stylů, časté opakování probraného učiva, multisenzorický přístup.
 - **Organizace výuky** může zahrnovat střídání činností během výuky, uspořádání pracovního prostředí, skupinovou činnost, diferenciaci vyučování nebo kooperativní vzdělávání. Do této kategorie však můžeme zařadit i doporučení pro mimoškolní aktivity, které budou rozvíjet zájmy žáka.
 - **Hodnocení žáka** má za úkol jednak hodnotit žákův pokrok, ale také zvyšovat jeho motivaci ke vzdělávání. Je proto možné využívat různé formy hodnocení, včetně formativního hodnocení nebo kladného sebehodnocení.

- **Pomůcky** zahrnují veškeré prostředky, které je možné využít k podpoře výukového procesu, jako jsou učebnice, pracovní listy, kompenzační pomůcky.
- **Požadavky na hodnocení práce učitele/ů**
- **Podpůrná opatření v rámci domácí přípravy** vymezují doporučení pro domácí přípravu a zmiňují se o možnostech spolupráce s rodinou žáka.
- **Podpůrná opatření jiného druhu** reflektují aktuální zdravotní stav, psychické rozpoložení, rodinné zázemí či sociální postavení.
- **Vyhodnocení účinnosti PLPP** obsahuje zhodnocení toho, jak se za pomoci stanovených kritérií dařilo naplnit stanovené cíle podpory.

Je vhodné, aby s plánem pedagogické podpory byl seznámen žák, jeho zákonní zástupci i všichni pedagogičtí pracovníci, kteří se podílejí na vzdělávání žáka.²⁰

3.3 Vliv plánu pedagogické podpory na žáka a jeho okolí

V každé heterogenní třídě lze nalézt rozdíly v učení mezi žáky, což sebou přináší nutnost rozpoznat silné a slabé stránky jednotlivých žáků a dle toho pak přizpůsobit vyučovací proces tak, aby bylo všem umožněno uspět. A úspěchu je možné dosáhnout za předpokladu, že

- žák je dostatečně motivovaný ke splnění zadaného úkolu,
- žák dokáže zhodnotit své možnosti při plnění úkolu a je si jistý, že jej zvládne,
- žák úkolu věnuje veškerou pozornost a je připraven k činnosti,
- žák rozumí zadání úkolu i způsobu jeho řešení,
- žák si úkol umí naplánovat,
- žák dokáže úkol dokončit bez odchylek a přerušení,
- žák je schopen kontroly své práce,

²⁰ MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 10.02.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>.

- žák je schopen zhodnotit průběh a výsledek své činnosti.

Dále je nutné, aby vzdělávací nabídka i její podmínky odpovídaly individuálním možnostem žáků. Pokud by některá z těchto okolností nebyla v učebním procesu zahrnuta, bude proces nekompletní a tím pádem neúspěšný.²¹

Musíme si totiž uvědomit, že v současné době, kdy povinná školní docházka zahrnuje i poslední rok předškolního vzdělávání, „*dnešní dítě tráví ve škole deset let svého života. Je to deset let možností maximálního rozvoje. Jestliže těchto deset let promarní, už nikdy je nedožene. Jeho psychické kapacity nebyly využity v době pro rozvoj nejvhodnější, zaostávání za možnostmi se prohlubuje.*“²²

A plán pedagogické podpory může velmi napomoci k dosažení požadovaného rozvoje. Je tedy přínosem především pro žáka, který je seznámen se všemi opatřeními, která budou přijata a stává se tak spoluodpovědným za jejich efektivní průběh. Obeznamení s plánem pedagogické podpory mu také poskytuje určitou jistotu. Ví, jakým způsobem bude probíhat výuka i jaké jsou možnosti pomoci. Pro učitele představuje nástroj efektivního plánování vyučovací jednotky a umožňuje jim individualizovanou a diferencovanou výuku. Veškeré postupy jsou navíc formálně zaznamenané, a tak připravené pro další využití. V neposlední řadě je důležitý pro rodiče dítěte, kteří mají přesné informace o rozsahu potíží jejich dítěte, poskytované podpoře v rámci školy, ale také získávají doporučení pro domácí přípravu. Díky tomu je podporována spolupráce rodiny a školy, neboť ty tvoří základ školního úspěchu dítěte.²³

²¹ VÍTKOVÁ, Marie. *Inkluze jako perspektiva zpracování heterogenity ve škole a ve vyučování*. BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Strategie vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním prostředí základní školy: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2016. ISBN 978-80-7315-255-0.

²² HRABAL, Vladimír, František MAN a Isabella PAVELKOVÁ. *Psychologické otázky motivace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Knižnice psychologické literatury, 1984. s. 9.

²³ Katalog podpůrných opatření. *Katalog podpůrných opatření* [online]. Copyright © 2015 [cit. 17.02.2020]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/>.

3.4 VYHODNOCENÍ PLÁNU PEDAGOGICKÉ PODPORY

Včasná intervence u žáků ohrožených rizikem školního neúspěchu je stěžejní při poskytování podpory v rámci podpůrných opatření, neboť čím dříve jsou obtíže zachyceny, tím efektivnější podpora může být. Je proto nezbytné provádět u žáků pravidelnou diagnostiku a v případě potíží ihned jednat, nečekat až se problémy znásobí. Dlouhodobé selhávání totiž může mít značný vliv na psychický vývoj žáků a může vést až k frustraci. Dlouhodobá frustrace pak může mít za následek společensky nepřijatelné chování, jako například zneužívání návykových látek, záškoláctví, vandalismus, agresivní chování nebo gamblerství.²⁴

Samotný plán pedagogické podpory je stručným dokumentem, jehož úkolem je popsat potíže žáka a poskytnout návrhy na jejich zmírnění. Měl by se také zabývat dopady, které zvolené úpravy budou mít, a v neposlední řadě by měl řešit způsob jejich vyhodnocování. Pravidelné vyhodnocování plánu pedagogické podpory tak pedagogům slouží k rekapitulaci a evaluaci dosavadních postupů a metod, což je velmi prospěšné pro další podpůrné kroky.²⁵

Vyhodnocení cílů vytyčených v rámci prvního stupně podpory by mělo proběhnout nejpozději do tří měsíců od jeho zavedení ve výuce, a to nezávisle na tom, zda byl využit plán pedagogické podpory či nikoliv. Pokud je vyhodnoceno, že zvolené metody a postupy vedou k naplnění stanovených cílů, pak jsou nadále využívány. Jestliže však je závěr takový, že cíle naplněny nejsou a nedochází tedy k vyrovnání podmínek pro vzdělávání žáka, může škola doporučit návštěvu školského poradenského zařízení. To provede komplexní vyšetření žáka a navrhne další postup. Obvykle se jedná o stanovení vyššího stupně podpůrných opatření.²⁶

²⁴ MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. *Podpůrná opatření ve vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, [2015]. ISBN 978-80-87456-57-6.

²⁵ Národní ústav pro vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Copyright ©2011-2020 [cit. 17.01.2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/>.

²⁶ KREJČOVÁ, Lenka, Zuzana BODNÁROVÁ a kol. *Specifické poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie*. Brno: Edika. Rádce pro rodiče a učitele, 2018. ISBN 978-80-266-0600-0.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce využívá teoretické poznatky prezentované v první části práce a zabývá se vlastním výzkumem v oblasti využívání podpůrných opatření na základních školách. Výzkum zahrnuje jeho naplánování, praktické provedení a na závěr také interpretaci získaných dat.

4.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Základním výzkumným cílem bylo zjistit, zda na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 efektivně funguje systém včasné intervence pro žáky ohrožené rizikem školního neúspěchu, jehož součástí by mělo být aktivní vyhledávání a diagnostika rizikových žáků, jejich podpora v rámci podpůrných opatření a pravidelná evaluace užitých postupů a metod. Protože se jedná o poměrně rozsáhlou problematiku, byly definovány také jednotlivé dílčí cíle.

Dílčí cíle výzkumu:

1. Zjistit obeznámenost pedagogických pracovníků s problematikou podpůrných opatření.
2. Zjistit, zda jsou dodržována metodická doporučení poskytování podpory v rámci podpůrných opatření prvního stupně.
3. Formulovat nejčastější důvody, pro které je přistupováno k podpůrným opatřením prvního stupně.
4. Zhodnotit dodržování plánů pedagogické podpory.

Na základě stanovení hlavního cíle i dílčích cílů byly formulovány výzkumné otázky (VO):

VO 1. Mají pedagogové dostatek informací o dané problematice?

VO 2. Provádí u žáků pravidelnou diagnostiku?

VO 3. Mají zajištěny potřebné podmínky pro efektivní poskytování podpory v rámci prvního stupně podpůrných opatření?

VO 4. Co vnímají jako největší překážku při poskytování podpory v rámci podpůrných opatření prvního stupně?

VO 5. Je žákům poskytována podpora v souladu s vypracovaným plánem pedagogické podpory?

4.2 TECHNIKA SBĚRU DAT

Praktická část bakalářské práce byla realizována metodou kvalitativního výzkumu.

*„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů, založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidi chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“*²⁷

Pro sběr dat byly využity následující techniky:

1. Analýza dokumentů

Analyzovány byly zejména dostupné plány pedagogické podpory sledovaných žáků, neboť ty tvořily základ pro pozdější pozorování v terénu. Namátkově pak

²⁷ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. s. 17. ISBN 978-80-262-0644-6.

byly analyzovány písemné a grafické výsledky žákovské činnosti, žákovská portfolia aj., čímž byl doplněn kompletní obraz výchovně-vzdělávacího procesu daného žáka.

2. Pozorování

V rámci výzkumu bylo využito přímé zúčastněné pozorování, kdy výzkumník osobně sleduje dané jevy přímo v terénu a do jisté míry se stává spoluúčastníkem některých aktivit. Sledování jedinci o jeho přítomnosti věděli, neznali však její účel, jednalo se tedy o skryté pozorování. Jeho forma byla strukturovaná, data byla zaznamenána do záznamového archu.²⁸ Účel přítomnosti nebyl žákům sdělen záměrně z toho důvodu, aby nedošlo k ovlivnění jejich chování. Je nutno poznamenat, že daná škola podporuje různé vzdělávací programy a přístupy, navíc je fakultní školou. Díky tomu jsou zde časté návštěvy v hodinách a žáci to již považují za běžnou situaci. Pozorovatel také nebyl pro žáky cizí osobou, neboť na dané škole pracuje.

3. Polostrukturované rozhovory

Rozhovor je vedle pozorování stěžejním nástrojem pro získání potřebných dat, přičemž je možné využít různých typů rozhovorů, například polostrukturovaný, neformální nebo narativní.²⁹ V tomto případě byla data získávána prostřednictvím individuálních polostrukturovaných rozhovorů. Otázky pokládané dotazovaným byly připraveny předem a koncipovány primárně jako otevřené. Typ rozhovoru byl vybrán s ohledem na jeho lepší zpracovatelnost.

4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK

Výzkumná část bakalářské práce byla realizována na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13. ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 je větší městská škola nacházející se v okrajové části Brna. Ve dvou budovách se vzdělává téměř tisícovka žáků od 1. do 9. třídy. Výuka na škole je

²⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

²⁹ Tamtéž

plně organizovaná. Škola pravidelně zajišťuje vzdělávání svých zaměstnanců a účastní se řady projektů. Je také školou usilující o to, aby vytvořila pro všechny své žáky takové prostředí, které jim umožní jejich maximální rozvoj.

To je patrné již z názvu jejího ŠVP ZV AMOSEK, které nese následující význam:

- A** Aktivita
- M** Motivace – mravnost – moudrost
- O** Osobnost
- S** Samostatnost
- E** Empatie
- K** Komunikativnost

Součástí vzdělávacího plánu na této škole je i uplatňování daltonských principů, jimiž jsou zodpovědnost, samostatnost a spolupráce. To znamená, že děti mají samy možnost podílet se na individualizaci a diferenciaci činností dle svých potřeb a zároveň se učí zodpovědnosti za vlastní rozhodnutí. Rozvíjena je také spolupráce a komunikace, jak mezi žáky navzájem, tak i mezi žáky a učiteli. Nedílnou součástí je i podpora schopnosti vlastního zhodnocení své práce. K těmto principům má velmi blízko program Začít spolu, který je realizován ve vybraných třídách 1. stupně. Tento program rozvíjí aktivitu dětí a od počátku klade důraz na spolupráci s rodinami žáků, které se stávají součástí vzdělávacího procesu. Škola je také centrem kolegiální podpory Feuersteinova instrumentálního obohacování, jehož záměr můžeme vyjádřit slovy „naučit se učit“. Jedná se o soubor postupů a principů, které umožňují zlepšování dovedností, učení se novým věcem a ovlivňování svého chování. Jeho hlavní výhodou pak je univerzálnost, neboť FIE se může věnovat kdokoliv. Je tedy velice vhodné jako podpůrný nástroj pro rozvíjení dílčích nedostatků u dětí se specifickými poruchami učení.³⁰

Z důvodu odlišných pedagogicko-psychologických specifíků mladších a starších žáků byl výzkum omezen pouze na 1. stupeň ZŠ. Výzkumný soubor tvořilo pět žáků ve věku

³⁰ ZŠ Horácké nám. 13, Brno. *ZŠ Horácké nám. 13, Brno* [online]. [cit. 03.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zshoracke.org/>.

6-12 let, kteří navštěvují 1. stupeň ZŠ Brno, Horácké náměstí 13. Pro výběr žáků byla stanovena následující kritéria:

- Žák 1. stupně ZŠ
- Žák má vypracován PLPP
- PLPP byl na základě pedagogické diagnostiky vypracován školou
- Žák nebyl dosud odeslán na vyšetření do školského poradenského pracoviště
- Zákonní zástupci žáka poskytli souhlas s účastí ve výzkumu

Vybraný soubor tak tvoří žáci, kteří vykazují mírnější obtíže při vzdělávání, například pomalejší pracovní tempo, potíže se čtením a psaním nebo sníženou úroveň pozornosti. Jejich potíže jsou takového charakteru, že je možné je zmírňovat úpravou výukových metod a forem, případně využitím běžně dostupných pomůcek. PLPP pak v jejich případě slouží jako vodítko k optimální vzdělávací činnosti pro všechny pedagogické pracovníky, kteří s těmito dětmi pracují. U těchto dětí byly prostudovány zpracované plány pedagogické podpory. Dále byla využita technika zúčastněného pozorování během vyučování.

Stručná charakteristika vybraných žáků:

1. Žák 1 - chlapec, 6 let, 1. třída

Chlapec je velmi bystrý a zvědavý, aktivně se zajímá o dění kolem sebe. Rád je středem pozornosti, v hodinách často vyrušuje. Je patrná zvýšená unavitelnost a oscilace pozornosti, obojí je patrnější v pozdějších dopoledních hodinách. S obtížemi dokončuje úkoly, které jej příliš nebaví. Zájem projevuje zejména v matematice a prvouce. Horší pracovní výsledky vykazuje zejména při čtení a psaní. Tyto činnosti jej i dle vlastního vyjádření nebaví, je z nich unavený, nesoustředí se na práci. Chlapec píše levou rukou, úchop psacího náčiní má dobrý. Z výchov preferuje jednoznačně tělesnou výchovu, tvořivé činnosti nevyhledává. Výjimkou jsou stavebnice, staví rád a často. O přestávkách je u něj patrný nadbytek energie a potřeba pohybu. Není schopen si udržovat pořádek ve věcech a na lavici, je třeba jej na to stále upozorňovat.

2. Žák 2 - chlapec, 8 let, 2. třída

Jedná se o velmi citlivého a introvertního chlapce, který se hůře začleňuje do kolektivu. To komplikuje jeho zapojení se při skupinových činnostech. Vyskytuje se u něj občasná emoční labilita spojená s neúspěchem. Při práci vykazuje velmi pomalé pracovní tempo. Mnohdy má potíže s neporozuměním zadání. Při dostatku času a přiměřené motivaci však úkol dokončí. Největší obtíže má v matematice, a to zejména při řešení slovních a logických úloh. Nevyhledává pohybové aktivity, zato jej baví výtvarná výchova.

3. Žák 3 - dívka, 10 let, 4. třída

Dívka je tichá a introvertní, v kolektivu ale poměrně oblíbená. Nemá problémy pracovat ve skupině, i když je zde spíše pasivní. Má pomalejší pracovní tempo, má-li však dostatek času, úkol dokončí. Při práci je pečlivá a snaživá. Obtíže jí činí delší slovní zadání, potřebuje sdělení dovysvětlit. Zejména v matematice potřebuje názorné pomůcky. Z výchov preferuje rukodělné a hudební činnosti.

4. Žák 4 - chlapec, 11 let, 5. třída

Chlapec je klidný, v třídním kolektivu oblíbený. Nejedná se o žáka, který by byl vždy středem pozornosti, ale nemá problém se do něj začlenit a vyslovit svůj názor. Při skupinové práci se projevuje spíše aktivně. Je u něj patrná oscilace pozornosti, která má za následek zvýšenou chybovost při vyhotovování zadaných úkolů. Aktuálně neprobírané učivo rychle zapomíná, hůře si osvojuje nové učivo. Je zapotřebí pečlivá domácí příprava a časté opakování. Při soustředěné práci je chybovost při plnění úkolů v normě.

5. Žák 5 - dívka, 12 let, 5. třída

Jedná se o milou, klidnou a v kolektivu oblíbenou dívku. Nemá problém se začleněním ve skupině. Je pečlivá a snaživá, ve vyučování dává pozor a hlásí se. Při práci vykazuje pomalé pracovní tempo, často potřebuje dovysvětlit zadání. Aktuálně neprobírané učivo rychle zapomíná, hůře si osvojuje nové učivo, je nutné častější opakování. Občas jí činí potíže formulovat své myšlenky. Tempo čtení je v normě, porozumění čtenému je však malé. V matematice často chybuje v základních početních operacích, má potíže s plošnou a prostorovou orientací. Nápomocná jí je opora v názorných pomůckách.

Pro získání dalších dat pak byly realizovány polostrukturované rozhovory s třídními učiteli žáků (dále jen informanti), kteří byli vybráni do výzkumného vzorku.

Stručná charakteristika informantů:

- 1. Informant 1** - žena, 59 let, pedagogická praxe 35 let, VŠ vzdělání – aprobace pro I. stupeň, TU žáka 1.
- 2. Informant 2** - žena, 53 let, pedagogická praxe 28 let, VŠ vzdělání – aprobace pro I. stupeň, TU žáka 2.
- 3. Informant 3** - žena, 29 let, pedagogická praxe 3 roky, VŠ vzdělání – aprobace pro I. stupeň, TU žáka 3.
- 4. Informant 4** - žena, 30 let, pedagogická praxe 5 let, VŠ vzdělání – aprobace pro II. stupeň (český a německý jazyk), TU žáka 4 a žáka 5.

Jednotlivým informantům byla položena série otázek, jejichž účelem bylo zjistit jejich postoj k dalšímu vzdělávání se a aktivnímu vyhledávání informací o problematice podpůrných opatření. Další otázky pak byly zacíleny také na praktické využívání metodicky podložených postupů při podpoře jednotlivých žáků.

Otázky pro rozhovor s pedagogickými pracovníky:

Úvod – pozdrav, seznámení s účelem rozhovoru, získání informovaného souhlasu.

Jak dlouho působíte na této škole?

Jaký máte názor na další vzdělávání pedagogických pracovníků?

Účastníte se vy sám/a pravidelně dalšího vzdělávání?

Zajišťuje vám jej škola nebo si jej vyhledáváte individuálně?

Existuje na vaší škole možnost sdílení problémů a zkušeností v rámci pedagogického sboru?

Zajímáte se o problematiku podpůrných opatření?

Zúčastnil/a jste se v poslední době nějakého školení v této oblasti?

Jaké podmínky musí být podle vás splněny, aby bylo možné efektivně poskytovat podporu v prvním stupni podpůrných opatření?

Jakou roli podle vás hraje v tomto procesu pedagogická diagnostika?

Podle současné legislativy, již školy nemají povinnost zpracovávat PLPP, přesto k nim mnohé z praktických důvodů přistupují. Jaká je situace na vaší škole?

Máte v současné době ve své třídě žáka, jemuž byl vypracován PLPP?

Proč k němu bylo přistoupeno?

Daří se vám naplňovat cíle stanovené v PLPP?

Jak vidíte využitelnost PLPP v praxi?

V čem shledáváte možné nedostatky?

Poděkování, rozloučení.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

5.1 ANALÝZA DAT

5.1.1 ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU

Při výzkumném šetření není možné opomenout jeho etické aspekty, jak uvádí Švaříček „*prakticky v rámci každého výzkumu je třeba řešit určité etické otázky*“.³¹ Výzkumník by se při své činnosti měl řídit určitými zásadami a pracovat tak, aby zachoval soukromí účastníků a nijak je nepoškodil. Výzkumná část této bakalářské práce byla proto zpracovávána s využitím principů uvedených ve *Výzkumníkovu desateru etického chování*.³²

Dokumenty týkající se sledovaných žáků byly využity na základě informovaného souhlasu zákonných zástupců, jehož vzor je uveden v přílohách této práce (Příloha A). Jeho součástí byl i souhlas s pozorováním v rámci vyučování. Také rozhovory vedené s pedagogickými pracovníky byly uskutečněny po předchozím získání informovaného souhlasu, vzor je rovněž součástí příloh (Příloha A). Dalším krokem pro zajištění ochrany osobních dat všech participantů byla jejich anonymizace. Pro zkoumané žáky je užíváno označení Žák 1–5. Pedagogové, s nimiž byly vedeny rozhovory, jsou označeni jako Informant 1–4. Rozhovory byly po předchozím souhlasu dotazovaných nahrávány na mobilní telefon a následně přepsány do počítače. Po transkripci nebyly nahrávky dále uchovávány. Informantům byla nabídnuta možnost závěrečné autorizace přepsaného rozhovoru, avšak žádný z nich této možnosti nevyužil. Při všech fázích výzkumu bylo také dbáno na pohodlí všech účastníků, aby se tito cítili přirozeně a bezpečně.

³¹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. s. 43. ISBN 978-80-262-0644-6.

³² *Výzkumníkovu desateru etického chování* (časopis Sociální práce). *Časopis Sociální práce/Sociálna práca* [online]. Copyright © 2012, Sociální práce, tel. [cit. 01.06.2020]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=379>.

5.1.2 ANALÝZA DOKUMENTŮ

Na počátku výzkumného šetření byly pečlivě prostudovány plány pedagogické podpory žáků, kteří byli vybráni do výzkumného vzorku. Pozornost byla věnována zejména těmto oblastem:

- Důvody, které vedly k sestavení PLPP
- Cíle, kterých má být prostřednictvím PLPP dosaženo
- Konkrétní podpůrné metody a postupy vedoucí k dosažení stanovených cílů

Z následné analýzy vyplynulo, že nejčastějšími důvody, pro něž bylo přistoupeno k vypracování PLPP jsou:

- Pomalé pracovní tempo
- Oscilace pozornosti
- Snížená schopnost porozumění textu
- Omezená představivost
- Nízká motivace k učení

Je zřejmé, že sledovaní žáci vykazují při vzdělávání určité obtíže, které nejsou natolik závažné, aby byli odesláni na odborné vyšetření na specializované pracoviště, jakým je PPP nebo SPC. Avšak nejsou ani zanedbatelné. Neboť pokud tyto obtíže nebudou nijak řešeny, může dojít k jejich narůstání a přibývání. Což může u žáků vést ke zhoršení prospěchu a celkovému selhávání při vzdělávání. Proto je žádoucí zachytit tyto drobné obtíže včas a pracovat na jejich zlepšení nejprve pomocí individuální podpory učitele. A vyšší stupně podpory volit až v případě, že dosavadní postup nevede k očekávaným výsledkům.

Formulace cílů, kterých má být dosaženo, se v jednotlivých PLPP lišily. To je pochopitelné, neboť PLPP se týkaly různých dětí a jejich specifických obtíží a potřeb, a také byly zpracovány různými pedagogickými pracovníky. I přesto zde bylo možné vysledovat jisté obsahové podobnosti a shrnout je do následujícího výčtu:

- Ve spolupráci s rodinou nastavit optimální způsoby speciálně-pedagogické reedukace

- Vyloučit rozvoj specifických poruch učení
- Rozvíjet dílčí oslabené funkce
- Podporovat žádoucí vzorce chování
- Podporovat motivaci a sebevědomí

V návaznosti na tyto cíle pak byly jednotlivými vyučujícími stanoveny konkrétní metody a postupy, které by měly vést ke zlepšení obtíží. Z těch nejdůležitějších jsou to:

- Respektování pracovního tempa
- Ověřování porozumění zadaným úkolům
- Posilování pozornosti
- Rozvíjení představivosti a orientace
- Posilování motivace k učení a celkové sebedůvěry
- Individualizace nároků na výstupy školní činnosti
- Využívání názorných pomůcek (přehledy učiva, obrazové karty, pracovní listy aj.)
- Poskytování relaxačních chviliek
- Upřednostnění kvality před kvantitou
- Přihlédnutí ke specifické chybovosti
- Pozitivní hodnocení dílčích úspěchů

5.1.3 ANALÝZA DAT ZÍSKANÝCH POZOROVÁNÍM

Pozorování výzkumného vzorku probíhalo v průběhu února 2020. Jak již bylo zmíněno výše, jednalo se o pozorování přímé, zúčastněné a skryté. Každá ze tříd, v nichž se vzdělávají žáci výzkumného vzorku, byla v průběhu daného měsíce navštívena dvakrát, jedenkrát v průběhu výuky českého jazyka a jedenkrát v průběhu matematiky. Tyto vyučovací předměty byly vybrány záměrně. A to z toho důvodu, že uvedené předměty byly v plánech pedagogické podpory všech sledovaných žáků zmiňovány jako oblasti, v nichž se u žáků častěji vyskytují obtíže při vzdělávání. Rovněž tím byl získán komplexnější obraz o dodržování postupů a metod popsanych v jednotlivých plánech. Doplňující data o žácích byla získána i pozorováním o přestávkách a během přítomnosti ve školní družině a zaznamenána formou poznámek mimo záznamový arch. Takto

získané informace byly užitečné k doplnění celkového obrazu o konkrétním žákovi, jeho psychickém rozpoložení, zájmech nebo roli v kolektivu. Avšak se zřetelem na cíl této bakalářské práce není jejich hodnota stěžejní. Proto s nimi není dále pracováno.

Na základě podrobné analýzy jednotlivých plánů pedagogické podpory a studia odborné literatury, byly stanoveny okruhy, na které bude zaměřeno samotné pozorování v terénu. Jedná se o oblasti, které by měly být součástí každé efektivně vedené vyučovací jednotky, avšak při vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami mají stěžejní význam. Jsou to:

- Jasná struktura hodiny
- Srozumitelné zadávání úkolů
- Ověřování porozumění zadaným úkolům
- Motivace žáků
- Aktivizace žáků
- Střídání činností
- Individualizace úkolů
- Diferenciace činností
- Formativní hodnocení
- Multisenzoriální přístup
- Využívání různých vyučovacích metod
- Zájem o názory žáků
- Práce s chybou

Uvedené oblasti byly zpracovány do záznamového archu (Příloha B) tak, aby bylo možné jednoduše označit, zda byl aspekt při výuce využit či nikoliv. Součástí záznamového archu byl i prostor pro vyjádření dalších postřehů z pozorování, ukázka protokolu je umístěna v přílohách (Příloha D).

Z pozorování vyplynulo, že pedagogové při přípravě i realizaci učební jednotky využívají různé výukové styly a metody i postupy práce. Každá vyučovací hodina má svoji jasně danou strukturu. Ta zahrnuje seznámení žáků s její náplní, k čemuž jsou často využívány komunitní kruhy, žáci tak mají možnost vyjádřit svůj názor, zeptat se. Na

úvodní část navazuje opakování učiva, vysvětlení nového a jeho upevnění. V závislosti na probíraném učivu je uplatňována individuální, párová nebo skupinová práce žáků. Učitelé se snaží pracovat s celým třídním kolektivem, rozvíjí motivaci žáků k učení, pozitivně na ně působí. Při jednotlivých úkolech využívají možnosti diferenciaci a individualizace, pokud je to u dané činnosti nutné a žádoucí. Nedílnou součástí hodin je i formativní hodnocení pokroků žáků. Závěr hodiny je věnován celkovému zhodnocení, kdy mají žáci opět prostor pro vyjádření svých názorů a pocitů. Mohou zhodnotit celou hodinu i to, jak se jim osobně dané úkoly dařily.

Pozorováním tak bylo zjištěno, že na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 jsou v oblasti přípravy a realizace učebních jednotek optimálně nastaveny podmínky pro efektivní poskytování podpory v rámci prvního stupně.

5.1.4 ANALÝZA DAT ZÍSKANÝCH Z ROZHovorŮ

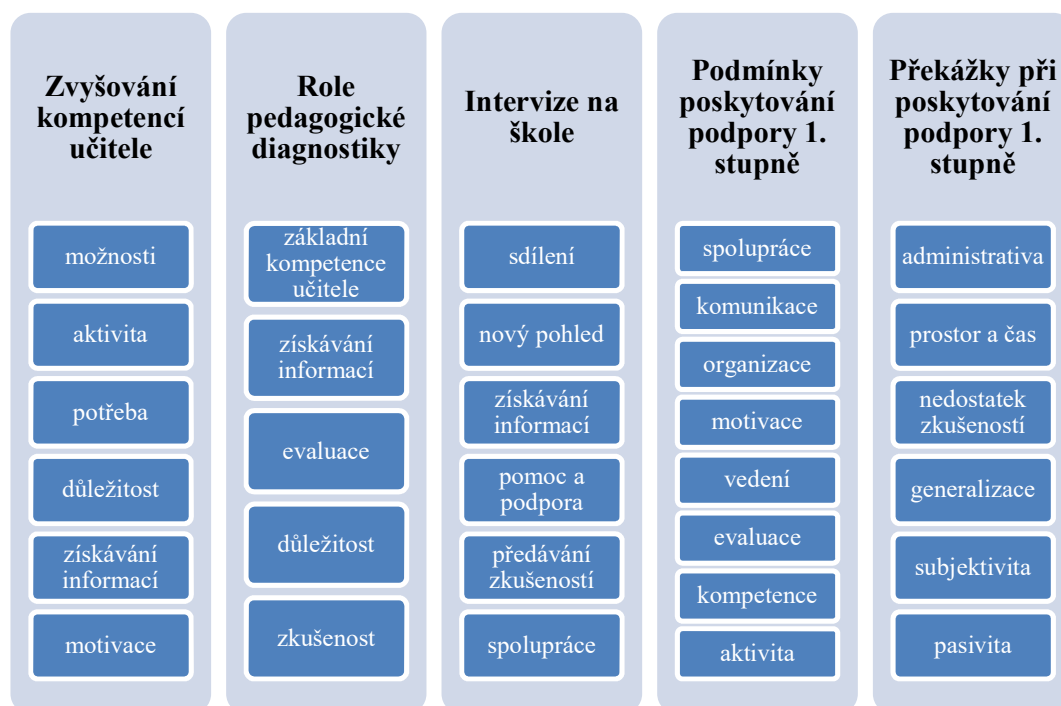
Rozhovory s pedagogickými pracovníky probíhaly v průběhu května a června 2020, tedy v době mimořádných opatření, kdy školy fungovaly ve zcela jiném režimu, než byly zvyklé. S jednotlivými informanty byl dohodnut čas, který jim bude vyhovovat. Všechny rozhovory se odehrály v kabinetech informantů. Jednalo se tedy o prostředí, v němž se cítili přirozeně a bezpečně. Z časových důvodů musely být všechny rozhovory realizovány v dopoledních hodinách, kdy byly ve škole přítomni i žáci. Přesto se snažila autorka zajistit, aby všechny rozhovory probíhaly, pokud možno v klidné atmosféře bez rušivých vnějších vlivů. Jednotlivé výpovědi byly nahrány na mobilní zařízení.

Poté byly všechny rozhovory přepsány do počítače a následně několikrát důkladně pročteny. Pro analýzu dat získaných v rámci polostrukturovaných rozhovorů, které byly vedeny s jednotlivými informanty, byla využita technika otevřeného kódování. Jedná se o techniku, *„která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly a také jsou kladeny otázky*

o jevech údají reprezentovaných.“³³ Následovalo vyhledávání podstatných informací a společných témat (Příloha E). V této fázi analýzy se uplatnila metoda „tužka a papír“. Podobné jevy pak byly seskupeny do větších skupin, byla tedy provedena jejich kategorizace. S ohledem na cíle výzkumu byly stanoveny tyto kategorie:

1. Zvyšování kompetencí učitele
2. Role pedagogické diagnostiky
3. Intervize na škole
4. Podmínky poskytování podpory 1. stupně
5. Překážky při poskytování podpory 1. stupně

Provázanost jednotlivých kategorií je přehledně znázorněna v následujícím schématu.

Obrázek 1: Podporná opatření 1. stupně – schéma, Zdroj: autorka práce, vlastní zpracování, 2020

Na schématu můžeme vidět, že důležitým aspektem jsou pro respondenty informace, neboť informace podle nich ovlivňují jednotlivé fáze výchovně-vzdělávacího procesu.

³³ STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. s. 43. ISBN 80-85834-60-X.

Pedagogové potřebují informace pro rozvoj svých profesních dovedností, k poznání žáků, sdílí je mezi sebou, jsou prostředkem evaluace a jejich nedostatek může být zásadní překážkou při vzdělávání.

Dalšími důležitými faktory jsou aktivita a motivace. Z výpovědí respondentů vyplynulo, že k tomu, aby mohli účinně motivovat, aktivizovat a podporovat žáky, potřebují i oni cítit podporu, a to od vedení a rodičů.

Tím se dostáváme ke komunikaci a kooperaci, které jsou spojovacím článkem dílčích procesů při poskytování podpůrných opatření. Jejich přítomnost je v celém vzdělávacím procesu zcela zásadní, na což upozorňují i dotazovaní. Aby celý systém mohl efektivně fungovat, je zapotřebí, aby jednotlivé subjekty sdílely společný cíl, spolupracovaly a komunikovaly.

5.2 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

VO 1. Mají pedagogové dostatek informací o dané problematice?

Z rozhovorů s dotazovanými pedagogy na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 vyplynulo, že se všichni pravidelně účastní dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, například **Informant 1** uvádí:

„Ano, pravidelně se účastním různých školení...“

Informanti dále shodně uvádí, že se nejčastěji účastní školení, která jsou organizována přímo školou. **Informant 3** se přímo zmiňuje o tom, že ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 klade důraz na další vzdělávání svých zaměstnanců:

„Naše škola na to hodně dbá a zajišťuje nám během roku potřebná školení.“

Informanti 2 a 3 také zmiňují fakt, že pedagogové mohou vedení školy dávat vlastní podněty na školení, která by chtěli absolvovat.

Všichni dotazovaní však uvedli, že se v poslední době neúčastnili žádného školení týkajícího se přímo problematiky podpůrných opatření. Zároveň ale dodávají, že se o problematiku aktivně zajímají, sledují nové informace a svoji obeznámenost s touto tematikou považují za dostatečnou. Na škole také probíhají pravidelné intervize v rámci intervizních skupin, jejichž fungování osvětluje **Informant 2**:

„Vždy je tam někdo z 1. stupně, někdo z 2. stupně, výchovný poradce nebo psycholog.... A v rámci této skupiny pak můžeme sdílet zkušenosti nebo problémy. Je to fajn, protože získáme i jiný pohled na věc.“

Na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 také funguje propracovaný poradenský systém, který zahrnuje speciální pedagogy, výchovné poradce, školní psychology, mentory i metodiky prevence s odpovídající kvalifikací.³⁴ Pedagogové tak mohou vyhledat kdykoliv pomoc a podporu.

Můžeme tedy říci, že pedagogičtí pracovníci pracující na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 mají ze strany vedení školy zajištěny veškeré potřebné podmínky pro rozvoj svých profesních kompetencí. A na základě informací získaných z rozhovorů s vybranými pracovníky můžeme také usuzovat, že jsou zaměstnanci dostatečně motivováni k sebevzdělávání.

VO 2. Provádí u žáků pravidelnou diagnostiku?

Analýza dokumentů a záznamů z pozorování ukázala, že pedagogové jsou vybaveni kompetencemi pro provádění pedagogické diagnostiky a že ji také průběžně provádí. V případě potřeby pak přistupují k poskytování podpory v rámci prvního stupně podpůrných opatření, případně volí další postupy.

³⁴ ZŠ Horácké nám. 13, Brno. *ZŠ Horácké nám. 13, Brno* [online]. [cit. 03.06.2020]. Dostupné z: <https://www.zshoracke.org/>.

K samotnému provádění pedagogické diagnostiky dotazovaní shodně uvádí, že pro stanovení vhodné podpory v rámci podpůrných opatření je zapotřebí získat co nejvíce relevantních údajů, k čemuž jim slouží právě pedagogická diagnostika. V rámci možností ji všichni dotazovaní provádějí pravidelně u všech žáků, aby byli schopni včas rozpoznat ty žáky, u nichž hrozí riziko školního neúspěchu. Na základě zjištěných údajů, pak volí další postup. **Informant 3** pedagogickou diagnostiku považuje také za nástroj autoevaluace:

„Díky ní i já můžu lépe zhodnotit svoji práci.“

VO 3. Mají zajištěny potřebné podmínky pro efektivní poskytování podpory v rámci prvního stupně podpůrných opatření?

Z výpovědí jednotlivých informantů vyplývá, že pro efektivní poskytování podpory v rámci prvního stupně je důležitá spolupráce a aktivní přístup všech zúčastněných. Protože celý proces může být úspěšný jedině tehdy, když bude škola navenek vystupovat jednotně, bude mít nastavená srozumitelná pravidla a bude dobře fungovat komunikace a spolupráce s rodinami žáků. Jak říká **Informant 3**:

„... pokud třeba spolupráce s rodinou vážne, tak my se ve škole můžeme snažit, jak chceme a ono to prostě nejde. Není to jen o tom, že já navrhnu nějaký postup a já ho budu dodržovat, i ten žák a jeho rodina se musí aktivně zapojit...“

Z odpovědí jednotlivých participantů je také patrné, že za základní podmínku efektivního poskytování podpory považují to, aby měli dostatek informací o žácích. V této souvislosti pak hovoří o roli pedagogické diagnostiky, kterou **Informant 4** vidí následovně:

„Tak pedagogická diagnostika patří k základním kompetencím učitele... Pokud ji nemáme osvojenou, těžko můžeme v dnešní době obstát při výuce obecně.“

V souvislosti s touto zkoumanou oblastí byly mezi potřebné podmínky dotazovanými zařazeny i prostor a čas, a to ve smyslu práce s celým třídním kolektivem, je-li v něm více žáků s větší potřebou podpory při vzdělávání. Příprava a realizace takové učební jednotky

je potom pro pedagoga velice náročná a může se stát, že nebude možné dodržet veškerá doporučení daná PLPP či jiným dokumentem.

Z toho vyplývá, že na tuto výzkumnou otázku není možné jednoznačně odpovědět, neboť zahrnuje celou řadu faktorů. A mnohé z nich nemohou jednotliví pedagogové, ani škola jako celek zcela ovlivnit. Takovými faktory jsou například ochota rodin žáků ke spolupráci nebo složení třídního kolektivu.

VO 4. Co vnímají jako největší překážku při poskytování podpory v rámci podpůrných opatření prvního stupně?

Z analýzy jednotlivých rozhovorů vyplývá, že pokud budou splněny podmínky pro efektivní poskytování podpory v rámci 1. stupně podpůrných opatření uvedené výše, pak v této oblasti dotazovaní nespatřují žádné významné překážky. Plán pedagogické podpory považují za užitečný nástroj pro zaznamenání informací o žácích, který slouží nejen jim, ale i dalším pedagogickým a odborným pracovníkům, kteří s daným žákem pracují nebo budou pracovat.

Negativně však označují neustálé legislativní změny v této oblasti, které způsobují řadu nejasností. To dokládá i odpověď **Informanta 3**:

„Jen by okolo toho nemusely být takové zmatky. Mělo by se jasně říct, jak se to má dělat, a to pak dělat jednotně na všech školách. A hlavně to každou chvíli neměnit...“

Tyto změny totiž nutí pedagogy neustále vyhledávat nové a nové informace z této oblasti, což je stojí mnoho času, který by mohli spíše věnovat zvyšování odborné způsobilosti nebo přípravám pro výuku.

VO 5. Je žákům poskytována podpora v souladu s vypracovaným plánem pedagogické podpory?

Z pozorování ve sledovaných třídách vyplynulo, že všichni pedagogové mají předem pečlivě přichystané přípravy do hodin, podle nichž pracují. Každá vyučovací jednotka má jasně danou strukturu, která zahrnuje úvodní motivaci, seznámení žáků s plánem hodiny, zopakování předešlého učiva, výklad nového učiva, rekapitulaci hodiny i závěrečné zhodnocení. Bylo vidět, že střídání činností, jejich diferenciací a individualizace je běžnou součástí výuky na této škole. Žáci často pracují ve dvojicích či skupinkách, jejichž složení se mění. Je tak rozvíjena schopnost kooperace a komunikace. Pro plnění některých úkolů si žáci mohou dokonce zvolit pracovní místo dle svých preferencí. Není tak žádnou výjimkou, že žáci pracují na koberci nebo v relaxačním koutku na chodbě. V případě příznivého počasí je hojně využíván také prostor školní zahrady, jehož část je upravena jako venkovní třída. Můžeme tedy říci, že metody a postupy, které jsou doporučovány při práci s žáky vyžadujícími zvýšenou podporu, jsou standardní součástí výuky na této škole.

Co se týká žáků vybraných do výzkumného vzorku, byly pečlivě prostudovány plány pedagogické podpory, které jim byly na základě vykazujících obtíží vypracovány. Pozornost byla věnována jednak důvodům, pro které k nim bylo přistoupeno, ale také cílům, jichž má být dosaženo. Stěžejním aspektem pro zodpovězení výzkumné otázky týkající se dodržování PLPP pak byly uvedené metody a postupy práce s daným žákem. Pozorování prokázalo, že stěžejní body jednotlivých plánů byly vždy dodržovány. Jednalo se především o respektování individuálního pracovního tempa, ověřování porozumění zadaným úkolům, podporu motivace k učení nebo pozitivní hodnocení dílčích úspěchů.

5.3 SHRnutí VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumná část bakalářské práce se věnovala analýze užití prvního stupně podpůrných opatření na zvolené základní škole, se zřetelem na využití plánů pedagogické podpory. Vybrána byla ZŠ Brno, Horácké náměstí 13, a to z toho důvodu, že zde autorka

pracuje. Je tudíž dobře obeznámena s prostředím i chodem celé organizace. Byla také známá všem participantům výzkumu, což zvýšilo její důvěryhodnost a ochotu účastníků ke spolupráci. Díky tomu bylo možné snáze získat všechna potřebná data.

Na základě výzkumného záměru byl stanoven hlavní cíl výzkumu, jímž bylo zjistit, zda na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 efektivně funguje systém včasné intervence pro žáky ohrožené rizikem školního neúspěchu. Ten by měl zahrnovat aktivní vyhledávání a diagnostiku rizikových žáků, jejich podporu v rámci podpůrných opatření a pravidelnou evaluaci užitých postupů a metod. Aby bylo možné tuto problematiku obsáhnout v celé šíři, bylo zapotřebí stanovit jednotlivé oblasti výzkumu a u každé z nich stanovit dílčí cíl.

Dílčí cíle byly stanoveny následovně:

1. Zjistit obeznámenost pedagogických pracovníků s problematikou podpůrných opatření.
2. Zjistit, zda jsou dodržována metodická doporučení poskytování podpory v rámci podpůrných opatření prvního stupně.
3. Formulovat nejčastější důvody, pro které je přistupováno k podpůrným opatřením prvního stupně.
4. Zhodnotit dodržování plánů pedagogické podpory.

Pro sběr dat byly využity techniky pozorování, rozhovorů a analýzy dokumentů. Rozborem těchto dat bylo zjištěno, že ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 se při své činnosti řídí platnými legislativními dokumenty, stejně jako využívá dostupné metodické materiály, jakým je například Katalog podpůrných opatření. Výuka jednotlivých předmětů se potom řídí obecnými i oborovými didaktickými zásadami. Vedení také klade důraz na zvyšování profesních kompetencí svých zaměstnanců a zajišťuje jim potřebná školení a semináře. Rovněž je zde nastaven fungující poradenský systém. Celkově lze vedení školy označit za respektující a mající jasnou vizi a směřování, což zvyšuje důvěru veřejnosti ke škole i motivaci jednotlivých pracovníků k aktivnímu seberozvoji a rozvíjení svých dovedností učitele. Mezi ně bezesporu patří nejen příprava a realizace učební jednotky, ale také její objektivní zhodnocení. Opomenout nelze ani důležitý atribut kvalifikovaného pedagoga, jímž je schopnost provádět u žáků kvalitní pedagogickou

diagnostiku, která povede k vyslovení závěrů a doporučení dalšího postupu i s jeho případnou realizací, hovoříme-li o mírnějších obtížích při vzdělávání. Takové obtíže vyžadují pouze mírné úpravy a podpora tak může být plně realizována školou bez zvýšené materiální náročnosti. Jedná se o poskytování podpory v rámci 1. stupně podpůrných opatření, jejíž součástí může být také zpracování PLPP. Ten nemusí být dle platné legislativy povinně zpracováván, avšak ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 jej z praktických důvodů využívá. Z výzkumu vyplynulo, že se PLPP nejčastěji uplatňuje u žáků, kteří vykazují mírnější výukové obtíže. Ve výzkumném vzorku to bylo zejména pomalé pracovní tempo, které bylo zmiňováno u všech sledovaných žáků. Dále se jednalo o potíže s koncentrací a menší míru porozumění čtenému textu.

Z výše uvedeného je zřejmé, že se podařilo zodpovědět jednotlivé výzkumné otázky a naplnit stanovené dílčí cíle. Co se týká hlavního výzkumného cíle, pak je možné konstatovat, že na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 jsou nastaveny takové podmínky, aby zde systém včasné intervence a podpory mohl efektivně fungovat. Zároveň je ale třeba zmínit, že se jedná o složitý systém zahrnující celou řadu účastníků a dějů. A některé z nich není škola při vší snaze schopna zcela ovlivnit.

Závěrem je třeba poukázat na skutečnost, že závěry, které vyplývají z předloženého výzkumného šetření, jsou vázány na konkrétní místo, kterým je ZŠ Brno, Horácké náměstí 13. V jiném prostředí by stejný výzkum mohl přinést závěry zcela odlišné. Výzkum je tak přínosem zejména pro autorku, které umožnil získat mnoho nových zkušeností a dovedností. Užitečný však může být i pro ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 jako prostředek evaluace. V neposlední řadě by mohl sloužit pro další výzkumy zabývající se srovnáním situace v oblasti využívání podpůrných opatření na jednotlivých školách.

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce se zabývá problematikou zavádění podpůrných opatření u žáků, kteří vykazují obtíže při vzdělávání a jsou tak potenciálně ohroženi rizikem školního neúspěchu. Je standardně rozčleněna na část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část se opírá o odbornou literaturu a na jejím základě poskytuje stručný nástin zkoumané problematiky. V jednotlivých kapitolách se práce nejprve věnuje obecně podpůrným opatřením – jejich stručné charakteristice, systému i zásadám poskytování. Blíže se potom zaměřuje na podpůrná opatření 1. stupně. Zabývá se východisky, která vedou k poskytování podpory v rámci 1. stupně a zmiňuje také podmínky, jež je třeba zajistit, aby podpora byla účinná. Teoretická část je zakončena kapitolou věnující se plánu pedagogické podpory, který představuje jednu z možností podpory 1. stupně. Plán pedagogické podpory je zde vymezen z hlediska obsahu, vlivu i vyhodnocení.

Praktická část je tvořena výzkumem kvalitativního charakteru, jehož cílem bylo zjistit, zda na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 efektivně funguje systém včasné intervence pro žáky ohrožené rizikem školního neúspěchu. Nejprve byla představena metodologie výzkumu, která zahrnovala formulování hlavního výzkumného cíle, dílčích cílů i výzkumných otázek. Následovalo popsání technik, pomocí nichž budou sbírána jednotlivá data. Zde se uplatnily metody pozorování, rozhovorů a zkoumání dokumentace. Získaná data byla následně analyzována a vyhodnocena.

Výzkumným šetřením tak bylo dospěno k závěru, že na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 je nastaven účinný systém podpory pro žáky, kteří ji potřebují. Jednotliví pedagogové se v dané problematice orientují, jsou vybaveni potřebnými kompetencemi k provádění pedagogické diagnostiky a aplikování podpůrných opatření. Také zázemí školy je pro poskytování efektivní podpory více než příznivé. Škole tak lze jen doporučit, aby se i nadále držela svých hodnot a nastavených principů a dále je rozvíjela v souladu s aktuálním vývojem ve školství.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých odborných zdrojů

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Strategie vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním prostředí základní školy: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2016. ISBN 978-80-7315-255-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HRABAL, Vladimír, František MAN a Isabella PAVELKOVÁ. *Psychologické otázky motivace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Knižnice psychologické literatury, 1984.

JANDERKOVÁ, Dita. *Pedagogická diagnostika a vybrané problémy na 1. stupni ZŠ*. Praha: Raabe. Dobrá škola, 2018. ISBN 978-80-7496-389-6.

KNITL, Jiří. *Bohouš a Dáša za lidská práva*. Praha: Člověk v tísni, c2008. ISBN 978-80-86961-52-1.

KREJČOVÁ, Lenka, Zuzana BODNÁROVÁ a kol. *Specifické poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie*. Brno: Edika. Rádce pro rodiče a učitele, 2018. ISBN 978-80-266-0600-0.

MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. *Podpůrná opatření ve vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, [2015]. ISBN 978-80-87456-57-6.

MRÁZKOVÁ, Jana a Jana ZAPLETALOVÁ. *Metodika pro nastavování podpůrných opatření ve školách ve spolupráci se školskými poradenskými zařízeními*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2016. ISBN 978-80-7481-085-5.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení. 2.*, přepracované a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0378-2.

Seznam použitých legislativních zdrojů

ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561/zneni-20190215>.

ČESKO. Vyhláška 248/2019 Sb. ze dne 10. září 2019, kterou se mění vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2019, částka 106. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-248>.

ČESKO. Vyhláška 27/2016 Sb. ze dne 21. ledna 2016 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2016, částka 10. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>.

Seznam použitých internetových zdrojů

Katalog podpůrných opatření. *Katalog podpůrných opatření* [online]. Copyright © 2015 [cit. 10.02.2020]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/>.

MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 10.02.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>.

Národní ústav pro vzdělávání. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Copyright ©2011-2020 [cit. 10.02.2020]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/>.

Výzkumníkovo desatero etického chování (časopis Sociální práce). *Časopis Sociální práce/Sociálna práca* [online]. Copyright © 2012, Sociální práce, tel. [cit. 01.06.2020].
Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=379>.

ZŠ Horácké nám. 13, Brno. *ZŠ Horácké nám. 13, Brno* [online]. [cit. 03.06.2020].
Dostupné z: <https://www.zshoracke.org/>.

SEZNAM ZKRATEK

- PLPP - Plán pedagogické podpory
- PO - Podpůrná opatření
- MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- NÚV - Národní ústav pro vzdělávání
- TU - Třídní učitel
- VO - Výzkumná otázka
- ŠVP - Školní vzdělávací program
- ZV - Základní vzdělávání
- FIE - Feuersteinovo instrumentální obohacování
- SPC - Speciálně-pedagogické centrum
- PPP - Pedagogicko-psychologická poradna

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Podpůrná opatření 1. stupně – schéma	42
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Vzory informovaného souhlasu.....	I
Příloha B – Vzor záznamového archu pro pozorování.....	III
Příloha C – Přepisy rozhovorů s pedagogickými pracovníky.....	IV
Příloha D – Ukázka záznamu z pozorování.....	XII
Příloha E – Ukázka otevřeného kódování.....	XIII

Příloha A – Vzory informovaného souhlasu

Informovaný souhlas zákonných zástupců

Dobrý den,

jsem studentkou Speciální pedagogiky na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze a obracím se na Vás s prosbou o účast ve výzkumu, který bude součástí mé bakalářské práce zabývající se plánem pedagogické podpory a podporou žáků v rámci prvního stupně podpůrných opatření.

V rámci výzkumného šetření bych se potřebovala seznámit s konkrétními plány pedagogické podpory vypracovanými na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13 a jejich aplikací během vyučování, což by obnášelo pozorování daných žáků v průběhu výuky.

Účast ve výzkumu je anonymní a data v něm získaná budou použita pouze pro účely bakalářské práce. Výzkum proběhne v rámci běžné výuky.

Případné dotazy ráda zodpovím.

S pozdravem

Zuzana Foltýnová Nešporová (z.foltynova@zshoracke.org)

Souhlasím / nesouhlasím* se zapojením mého dítěte
do výzkumu prováděného Zuzanou Foltýnovou Nešporovou na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13.

* nehodící se škrtněte

.....
podpis rodiče

S veškerými informacemi se bude pracovat na základě Zákona o ochraně osobních údajů č.101/2000 Sb. pouze pro daný výzkum k bakalářské práci.

Informovaný souhlas pedagogických pracovníků

Dobrý den,

jsem studentkou Speciální pedagogiky na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze a obracím se na Vás s prosbou o účast ve výzkumu, který bude součástí mé bakalářské práce zabývající se plánem pedagogické podpory a podporou žáků v rámci prvního stupně podpůrných opatření.

V rámci výzkumného šetření bych potřebovala, prostřednictvím rozhovorů s vybranými pedagogy, získat informace týkající se využívání podpůrných opatření 1. stupně na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13.

Účast ve výzkumu je anonymní a data v něm získaná budou použita pouze pro účely bakalářské práce.

Případné dotazy ráda zodpovím.

S pozdravem

Zuzana Foltýnová Nešporová (z.foltynova@zshoracke.org)

Souhlasím / nesouhlasím* se zapojením do výzkumu prováděného Zuzanou Foltýnovou Nešporovou na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13.

.....
podpis

S veškerými informacemi se bude pracovat na základě Zákona o ochraně osobních údajů č.101/2000 Sb. pouze pro daný výzkum k bakalářské práci.

Příloha B – Vzor záznamového archu pro pozorování

Záznamový arch - pozorování		
Datum:	Třída:	
Předmět:		
Začátek pozorování:	Konec pozorování:	
Počet dětí:	z toho sledované:	
	ANO	NE
Jasná struktura hodiny		
Srozumitelné zadávání úkolů		
Ověřování porozumění zadaným úkolům		
Motivace žáků		
Aktivizace žáků		
Střídání činností		
Individualizace úkolů		
Diferenciace činností		
Formativní hodnocení		
Multisenzoriální přístup		
Využívání různých vyučovacích metod		
Zájem o názory žáků		
Práce s chybou		
Dodržování podpůrných opatření daných PLPP (1-5)		
(1 - plně dodržována, 5 - nedodržována)		
Poznámky:		

Příloha C – Přepisy rozhovorů s pedagogickými pracovníky

Informant 1

Úvod – pozdrav, seznámení s účelem rozhovoru, získání informovaného souhlasu.

Jak dlouho pracujete na této škole?

No, to už je let.... Pokud se nepletu, tak 18 roků.

Jaký máte názor na další vzdělávání pedagogických pracovníků?

Dnes je to jiné, než když jsem začínala učit. Samozřejmě, že jsme se taky snažili vzdělávat, ale těch možností nebylo tolik. Teď je ta nabídka obrovská, můžeme si hodně vybírat. Ale zase není tolik času. A taky je to samozřejmě o financích... Každopádně je to důležité, se dál vzdělávat. I ten tlak zvenčí je veliký, takže prostě i musíme... Jinak to nejde...

Účastníte se vy sám/a pravidelně dalšího vzdělávání? Zajišťuje vám jej škola nebo si jej vyhledáváte individuálně?

Ano, pravidelně se účastním různých školení, která zajišťuje naše škola.

Existuje na vaší škole možnost sdílení problémů a zkušeností v rámci pedagogického sboru?

Ano, sdílíme pravidelně v rámci intervizních skupin.

Zajímáte se o problematiku podpůrných opatření? Zúčastnil/a jste se v poslední době nějakého školení v této oblasti?

Jsem třídní učitelkou na 1. stupni a tato problematika se mě přímo dotýká, takže se zajímám. Ale žádného školení jsem se neúčastnila. Informace si dohledávám sama, případně se můžu obrátit na naše výchovné poradce. Ti se těmito záležitostmi zabývají více do hloubky, tak vědí, co a jak. Jsou také v kontaktu se SPC a PPP.

Jaké podmínky musí být podle vás splněny, aby bylo možné efektivně poskytovat podporu v prvním stupni podpůrných opatření?

Myslím si, že nejdůležitější je říct si, kde je problém a co já jako učitel mohu udělat pro zlepšení. Zvolit vhodné metody práce s tím daným žákem. Pak jsou také určitě důležité vztahy s rodiči, aby fungovala spolupráce. Aby rodiče při domácím procvičování navázali na to, co my děláme ve škole. No, a sledovat, jestli to všechno někam vede... dělat pravidelné vyhodnocení. A podle toho pak postupovat dál.

Jakou roli podle vás hraje v tomto procesu pedagogická diagnostika?

Díky různým diagnostickým postupům můžeme odhalit případné potíže. Je vlastně na počátku toho všeho. Na jejím základě se pak rozhodují, jaký bude další postup. Jestli to zvládneme sami ve škole anebo ne.

Podle současné legislativy, již školy nemají povinnost zpracovávat PLPP, přesto k nim mnohé z praktických důvodů přistupují. Jaká je situace na vaší škole?

Z praktických důvodů plány stále vypracováváme.

Máte v současné době ve své třídě žáka, jemuž byl vypracován PLPP?

Ano, mám.

Proč k němu bylo přistoupeno?

U žáka se objevoval zvýšený neklid, nepozornost, velice rychle se unavil. Největším problémem pak bylo časté a hlasité vyrušování. Nechtěla jsem dělat ukvapené závěry, protože některým dětem adaptace na školu trvá déle, v tomto jsou velké rozdíly (pozn. jedná se o 1. třídu). Ale v tomto případě nebyl vidět posun k lepšímu... Takže jsem začala zavádět některá opatření, která by mu měla pomoci.

Můžete uvést nějaký příklad těchto opatření?

Poskytla jsem mu možnost odpočinout si v případě, že je unavený. Máme relaxační vak, takže tam mohou děti v případě potřeby odpočívat. Respektuji jeho pracovní tempo, a to zejména při psaní. Snažím se často střídát činnosti, diferencovat je... V zásadě jsou to všechno postupy, které svědčí všem těm prvňáčkům, jen někdo má tu potřebu malinko větší.

Daří se vám naplňovat cíle stanovené v PLPP?

Abych řekla pravdu, tak zatím příliš nedaří. Ale máme to takto nastaveno docela krátce, potom do toho zasáhlo období distanční výuky, takže de facto začínáme úplně od začátku... A ve zcela jiném režimu, to ovlivňuje všechny děti. Já se obávám, že v tomto školním roce už to objektivně nezhodnotíme, že budeme muset počkat, jak se to bude vyvíjet v příštím školním roce...

Jak vidíte využitelnost PLPP v praxi?

Myslím, že je to užitečné hlavně tam, kde ve třídě učí více učitelů. Je jasně popsané, co a jak je potřeba. Nebo když třídu převezme jiný učitel, žák přechází na jinou školu a podobně. Také plán slouží jako podklad pro PPP nebo SPC, když jsou tam žáci poslání na vyšetření.

V čem shledáváte možné nedostatky?

Určitě se může stát, že ten, kdo jej zpracovává, si nebude počínat objektivně. Nebo nebude mít dostatek zkušeností s diagnostikou a nerozpozná některé věci správně.

Poděkování, rozloučení.

Informant 2

Úvod – pozdrav, seznámení s účelem rozhovoru, získání informovaného souhlasu.

Jak dlouho pracujete na této škole?

Učím tady 8. rokem...

Jaký máte názor na další vzdělávání pedagogických pracovníků?

Tak je to určitě důležité. Hodně věcí se mění a my se v tom musíme orientovat...

Účastníte se vy sám/a pravidelně dalšího vzdělávání? Zajišťuje vám jej škola nebo si jej vyhledáváte individuálně?

Ano účastním se školení, na která mě vyšle škola. Máme i možnost si říct, na jaká školení bychom chtěli a pokud je to možné, vedení nám to zajistí.

Existuje na vaší škole možnost sdílení problémů a zkušeností v rámci pedagogického sboru?

Ano, máme tu takové skupinky, které se pravidelně schází. Vždy je tam někdo z 1. stupně, někdo z 2. stupně, výchovný poradce nebo psycholog.... A v rámci této skupiny pak můžeme sdílet zkušenosti nebo problémy. Je to fajn, protože získáme i jiný pohled na věc.

Zajímáte se o problematiku podpůrných opatření? Zúčastnil/a jste se v poslední době nějakého školení v této oblasti?

Rámcově se samozřejmě zajímám, ale přímo na školení jsem nebyla. Pokud potřebuji s něčím poradit, obrátím se na někoho z kolegů...

Jaké podmínky musí být podle vás splněny, aby bylo možné efektivně poskytovat podporu v prvním stupni podpůrných opatření?

Podle mě je to hlavně o organizaci práce v té třídě. Ale na to musím mít prostor a čas, to je někdy problém. Taky záleží na té třídě. Pokud je tam víc žáků s přiznanými podpůrnými opatřeními, je dost náročné to dát dohromady.

Jakou roli podle vás hraje v tomto procesu pedagogická diagnostika?

Na jejím základě pracuji s dětmi.

Podle současné legislativy, již školy nemají povinnost zpracovávat PLPP, přesto k nim mnohé z praktických důvodů přistupují. Jaká je situace na vaší škole?

Bylo nám řečeno, že máme plány podpory zpracovávat...

Máte v současné době ve své třídě žáka, jemuž byl vypracován PLPP?

Ano, mám.

Proč k němu bylo přistoupeno?

Těch problémů je tam víc, ale hlavně pomalé pracovní tempo. Taky má problém správně pochopit delší zadání, prostě se v tom neorientuje. Ale když to s ním někdo projde, pomůže mu začít, tak už pracuje sám... je to jinak šikovný kluk.

Daří se vám naplňovat cíle stanovené v PLPP?

Myslím, že celkem daří. I když jsou samozřejmě dny, kdy je to horší. Celá ta třída je taková náročnější, ta potřeba podpory je tady větší, je tu více dětí, které to potřebují. Ale zase je jich méně a mám na pomoc i asistentku pedagoga. To je velká pomoc, ve dvou se nám lépe daří činnosti přizpůsobit potřebám jednotlivých dětí.

Jak vidíte využitelnost PLPP v praxi?

PLPP nám může poskytnout informace o žácích. Já jsem třeba v této třídě krátce, převzala jsem ji po kolegyni, která odešla. A díky těmto záznamům jsem měla na čem stavět. Nemusela jsem začínat od začátku a rychleji jsem se zorientovala a nastavila si nějaký systém.

V čem shledáváte možné nedostatky?

Nevím, já na tom asi žádné nedostatky nevidím. Jako samozřejmě, nemusí být zohledněny všechny potíže toho žáka, může být špatně zvolený postup a tak... Ale myslím, že je důležité, že tam je nějaká snaha a postupně je potřeba to vyladit...

Poděkování, rozloučení.

Informant 3

Úvod – pozdrav, seznámení s účelem rozhovoru, získání informovaného souhlasu.

Jak dlouho pracujete na této škole?

Pracuji tady 3 roky.

Jaký máte názor na další vzdělávání pedagogických pracovníků?

Průběžné vzdělávání je určitě důležité pro každého, nejen pro učitele. Ale samozřejmě učitelé učí další generace, takže je tam ta důležitost řekla bych větší.

Účastníte se vy sám/a pravidelně dalšího vzdělávání? Zajišťuje vám její škola nebo si jej vyhledáváte individuálně?

Naše škola na to hodně dbá a zajišťuje nám během roku potřebná školení. Můžeme si dát i vlastní podněty na školení, ale to nelze vždy zrealizovat, hlavně z finančních důvodů.

Existuje na vaší škole možnost sdílení problémů a zkušeností v rámci pedagogického sboru?

Ano, míváme pravidelná setkání, kde máme možnost řešit aktuální problémy. Nebo se poradím s někým z kolegů individuálně. Záleží na tom, o co se jedná... Máme na škole i výchovné poradce, školního psychologa... takže v tom člověk určitě není sám.

Zajímáte se o problematiku podpůrných opatření? Zúčastnil/a jste se v poslední době nějakého školení v této oblasti?

Ne, žádného školení jsem se neúčastnila. Myslím, že mám dost informací.

Jaké podmínky musí být podle vás splněny, aby bylo možné efektivně poskytovat podporu v prvním stupni podpůrných opatření?

Těch věcí je určitě víc. Ale hlavně musí všichni zúčastnění chtít ten stav nějakým způsobem změnit. Musí spolu komunikovat a spolupracovat. Protože pokud třeba spolupráce s rodinou vážne, tak my se ve škole můžeme snažit, jak chceme a ono to prostě nejde. Není to jen o tom, že já navrhu nějaký postup a já ho budu dodržovat, i ten žák a jeho rodina se musí aktivně zapojit...

Jakou roli podle vás hraje v tomto procesu pedagogická diagnostika?

Pomáhá mi dozvědět se víc o tom daném dítěti, pojmenovat problém, najít vhodné postupy... Díky ní i já můžu lépe zhodnotit svoji práci.

Podle současné legislativy, již školy nemají povinnost zpracovávat PLPP, přesto k nim mnohé z praktických důvodů přistupují. Jaká je situace na vaší škole?

U nás na škole plány děláme a zatím se nikdo nezmiňoval, že by se to mělo měnit.

Máte v současné době ve své třídě žáka, jemuž byl vypracován PLPP?

Ano, mám.

Proč k němu bylo přistoupeno?

Ta podpora se týká hlavně poskytnutí času na dokončení úkolů, využívání názorných pomůcek k osvojení učiva... Ale pracujeme i na motivaci k učení, na celkovém sebevědomí...

Daří se vám naplňovat cíle stanovené v PLPP?

Celkově můžu říct, že daří. Ale je to někdy velmi náročné. Mám ve třídě 24 dětí a každé má nějaké své potřeby. Bohužel není v mých silách se věnovat každému individuálně po celou dobu. Samozřejmě využívám různé metody, ale někdy to i tak nejde.

Jak vidíte využitelnost PLPP v praxi?

Je to určitý zdroj informací, můžeme na něm vidět pokrok anebo naopak zjistíme, že je nutné zvolit jiné řešení. Je to prostě vše zaznamenané. Má to, abych tak řekla, větší platnost než jen něčí domněnky.

V čem shledáváte možné nedostatky?

Já v tom nedostatky neshledávám, myslím, že je to dobrý nástroj. Jen by okolo toho nemusely být takové zmatky. Mělo by se jasně říct, jak se to má dělat, a to pak dělat jednotně na všech školách. A hlavně to každou chvíli neměnit...

Poděkování, rozloučení.

Informant 4

Úvod – pozdrav, seznámení s účelem rozhovoru, získání informovaného souhlasu.

Jak dlouho pracujete na této škole?

Dva roky.

Jaký máte názor na další vzdělávání pedagogických pracovníků?

Tak ono hlavně záleží na tom, o jaké vzdělávání se jedná. V dnešní době je určitě důležité sledovat ten vývoj a učit se nové věci. Ale mělo by to mít nějaký smysl, nějakou návaznost...

Účastníte se vy sám/a pravidelně dalšího vzdělávání? Zajišťuje vám jej škola nebo si jej vyhledáváte individuálně?

Určitě, hodně školení máme přímo od školy. Ale poslední dobou sleduju i různé webináře a podobně.

Existuje na vaší škole možnost sdílení problémů a zkušeností v rámci pedagogického sboru?

Určitě, pravidelně se scházíme...

Zajímáte se o problematiku podpůrných opatření? Zúčastnil/a jste se v poslední době nějakého školení v této oblasti?

Tak rámcově se pochopitelně zajímám, ale na žádném školení jsem nebyla.

Jaké podmínky musí být podle vás splněny, aby bylo možné efektivně poskytovat podporu v prvním stupni podpůrných opatření?

Za sebe můžu říct, že pro mě je asi nejdůležitější nastavení těchto věcí uvnitř školy. Jestli je to dobře zorganizované anebo si to každý dělá po svém a je v tom zmatek. Potom jsou důležité vztahy s rodiči a taky s těmi dětmi. Musí dobře fungovat i třídní kolektiv, aby ve třídě bylo pozitivní klima. Aby se nám všem dobře pracovalo.

Jakou roli podle vás hraje v tomto procesu pedagogická diagnostika?

Tak pedagogická diagnostika patří k základním kompetencím učitele... Pokud ji nemáme osvojenou, těžko můžeme v dnešní době obstát při výuce obecně.

Podle současné legislativy, již školy nemají povinnost zpracovávat PLPP, přesto k nim mnohé z praktických důvodů přistupují. Jaká je situace na vaší škole?

Stále je zpracováváme...

Máte v současné době ve své třídě žáka, jemuž byl vypracován PLPP?

Ano, mám dvě děti, u kterých pracujeme s plány pedagogické podpory.

Proč k nim bylo přistoupeno?

Ty důvody jsou v obou případech dost podobné. Oba žáci potřebují více času na práci, klidné prostředí a co nejméně rušivých vlivů. Je tam občas potřeba i dopomocť se složitějšími úkoly, taková ta pomoc prvního kroku... Jakmile dostanou ten první impuls, pochopí, co mají dělat, tak je to dobré, pracují bez problému samy. Tak se mi hodně osvědčily různé názorné pomůcky, kartičky, přehledy učiva. Aby prostě měli i tu zrakovou oporu. To jim dodává hodně sebevědomí, protože se mohou sami podívat, ověřit si svoje domněnky a nemusí se ptát.

Daří se vám naplňovat cíle stanovené v PLPP?

Ano, ta podpora tady funguje už nějakou dobu, pravidelně ji vyhodnocuju a zatím to probíhá dobře.

Jak vidíte využitelnost PLPP v praxi?

Pro ty žáky to podle mě znamená hodně, může jim to hodně pomoci. Pokud je ten plán dobře nastavený a obtíže nejsou natolik závažné, tak u těch dětí dojde ke zlepšení. Ony samy se cítí lépe. Hlavně si začnou více věřit, a to dělá hodně.

V čem shledáváte možné nedostatky?

Není jednoduché provést správně diagnostiku, to vyžaduje dostatek znalostí a především praxi. A samozřejmě i dostatek času a prostoru. Takže může celkem snadno dojít k nesprávným závěrům. Na druhou stranu i od toho je tu pravidelné vyhodnocování... Takže já v tom vidím spíš pozitiva než negativa. No, snad jen ta byrokracie... stále se to všechno mění. Je potom někdy těžké se v tom vyznat. Hlavně to zabere čas, který bychom mohli věnovat důležitějším věcem.

Poděkování, rozloučení.

Příloha D – Ukázka záznamu z pozorování

Záznamový arch - pozorování		
Datum: 11.2.2020	Třída: 1.	
Předmět: ČV		
Začátek pozorování: 8 ⁰⁰	Konec pozorování: 8 ⁴⁰	
Počet dětí: 23 z 27	z toho sledované: 1	
	ANO	NE
Jasná struktura hodiny	X	
Srozumitelné zadávání úkolů	X	
Ověřování porozumění zadaným úkolům	X	
Motivace žáků	X	
Aktivizace žáků	X	
Střídání činností	X	
Individualizace úkolů		X
Diferenciace činností	X	
Formativní hodnocení	X	
Multisenzoriální přístup	X	
Využívání různých vyučovacích metod	X	
Zájem o názory žáků	X	
Práce s chybou	X	
Dodržování podpůrných opatření daných PLPP (1-5)	1	
(1 - plně dodržována, 5 - nedodržována)		
<p>Poznámky: K začátku hodiny - předvar, uklidnění dětí... P. uč. říká, co dnes budou dělat; většina dětí je již uklidněna a naslouchá... Ž ne, ráh se po lavici; na výjevu p. uč. chystá pomůcky, hlasitě to komentuje (na lavici nepořádek!). P. uč. svolá děti na koberec, bude se dívat... i ž se přidává, pozorně poslouchá... Děti sledují, sedí se statická, většina si pomáhá záložkou, postupně čtou... ž záložku nemá, ale ukazuje si prstem, dává pozor... za chvíli převzala polovinu, začala</p>		

* individualizace
 neprobíhá po celou
 vyuč. hodinu, šlo o
 týdně kontrolu, aby byly
 připraveny všechny
 pro vyhlášení dětí.

Příloha E – Ukázka otevřeného kódování

Informant 4

Úvod – pozdrav, seznámení s účelem rozhovoru, získání informovaného souhlasu...

Jak dlouho pracujete na této škole?

Dva roky.

Jaký máte názor na další vzdělávání pedagogických pracovníků?

Tak ono hlavně záleží na tom, o jaké vzdělávání se jedná. V dnešní době je určitě důležité sledovat ten vývoj a učit se nové věci. Ale mělo by to mít nějaký smysl, nějakou návaznost...

Účastníte se vy sám/a pravidelně dalšího vzdělávání? Zajišťuje vám jej škola nebo si jej vyhledáváte individuálně?

*Určitě, hodně školení máme přímo od školy. Ale poslední dobou sleduju i různé webináře a podobně. *aktivní vzdělávání se**

Existuje na vaší škole možnost sdílení problémů a zkušeností v rámci pedagogického sboru?

*Určitě, pravidelně se scházíme... *sdílení zkušeností**

Zajímáte se o problematiku podpůrných opatření? Zúčastnil/a jste se v poslední době nějakého školení v této oblasti?

Tak rámcově se pochopitelně zajímám, ale na žádném školení jsem nebyla.

Jaké podmínky musí být podle vás splněny, aby bylo možné efektivně poskytovat podporu v prvním stupni podpůrných opatření?

Za sebe můžu říct, že pro mě je asi nejdůležitější nastavení těchto věcí uvnitř školy. Jestli je to dobře zorganizované anebo si to každý dělá po svém a je v tom zmatek. Potom jsou důležité vztahy s rodiči a taky s těmi dětmi. Musí dobře fungovat i třídní kolektiv, aby ve třídě bylo pozitivní klima. Aby se nám všem dobře pracovalo.

Jakou roli podle vás hraje v tomto procesu pedagogická diagnostika?

Tak pedagogická diagnostika patří k základním kompetencím učitele... Pokud ji nemáme osvojenou, těžko můžeme v dnešní době obstát při výuce obecně.

Podle současné legislativy, již školy nemají povinnost zpracovávat PLPP, přesto k nim mnohé z praktických důvodů přistupují. Jaká je situace na vaší škole?

Stále je zpracováváme... PLPP ano

Máte v současné době ve své třídě žáka, jemuž byl vypracován PLPP?

Ano, mám dvě děti, u kterých pracujeme s plán pedagogické podpory.

důležitost metod

získávání informací

Podmínky PD

důležitost diagn

PLPP ano

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Zuzana Foltýnová Nešporová

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Plán pedagogické podpory – analýza užití prvního stupně podpůrných opatření na ZŠ Brno, Horácké náměstí 13

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 42

Celkový počet stran příloh: 13

Počet titulů českých použitých zdrojů: 11

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph. D.